

באמונתך - ניצבים

אחרי רגע של שתיקה, נשמע שוב קולו של הבן: "אבא, כבר פשטתי את בגדיי ורחצתי את רגליי, קשה לי עתה לקום ממיטתי ולפתוח לך את הדלת. אנא, בטובך, התכבד לפנות אל המלון השוכן מול ביתי, ומחר בבוקר ניפגש, אם ירצה השם". כששמע האב את הדברים, כמעט אחזו השבץ. מחשבתו פעלה במהירות, וכך הרהר: שנים רבות ציפיתי שבני יכבדני ויבוא לבקרני. משראיתו מתמהמה, באתי אליו. אולם בטוח הייתי שהוא ובני ביתו ימתינו לי בנמל, אולם הם לא עשו זאת. לתומי סברתי שהם יקבלו את פניי בתחנת הרכבת, אולם גם שם לא מצאתים. באתי עד פתח הבית, ומצאתיו חשוך, והנה עתה אני דופק בדלת והוא מתעצל לקום ולפתוח לי. האם אחרי כל זאת אמתין לו במלון?! בודאי לא אעשה זאת!! במונית הראשונה שנקרתה לו בדרכו, שב האב לתחנת הרכבת. משם נסע לנמל, עלה על אניה ושב לביתו.

למחרת בבוקר התעורר הבן וליבו נקפו על התנהגותו בליל אמש. בזריזות רבה קם ממיטתו התלבש ורץ למלון כדי להקביל את פני אביו. מה נוראה היתה אכזבתו, ומה גדול היה הכאב, כאשר נוכח לדעת שאביו איננו.

כאן רעם קולו של "רַב שוֹלָם" – אוי, אוי, מה נענה ומה נאמר?

במשך כל ימי השנה מצפה אבינו שבשמים לבניו שישבו אליו בלב שלם. כיון שרואה שאינם מזדרזים לשוב, איש איש ונימוקיו עמו, בא אלינו בראש חודש אלול, מעניק לנו בטובו חודש של ימי רחמים, בהם קל יותר לשוב אליו יתברך והתשובה מקובלת ורצויה, אך גם כאן לא רבים ישכילו לנצל את הימים היקרים האלה, ואף על פי שהקב"ה מתקרב אלינו אין מקדמים את פניו. אי לזאת נתן לנו ה' בטובו הגדול עוד הזדמנות, עשרת ימי תשובה, אשר עליהם נאמר: "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב". הוא ממציא את עצמו ומתקרב אלינו עוד יותר. אם גם ימים אלה אינם מנוצלים כראוי לשיקב אל ה', הרי זה דבר המעורר תמיהה. אולם אף על פי כן ממשיך ה' יתברך להמציא את עצמו אלינו עוד יותר, ביום הכיפורים, ודופק על דלתי ליבנו.

על זה מוסבים דברי הפסוק הנ"ל: "אני ישנה" - מן המצוות, "וליבי ער" - לעשותן (מדרש שיר השירים) "קול דודי דופק" - בניי, פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט, ואני פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרונות נכנסים בו (שם).

רק פתח קטן, כחודה של מחט!

וכנסת ישראל משיבה: "פשטתי את כותונתי איככה אלבשנה, רחצתי את רגלי איככה אטנפם". היצר ממציא תירוצים נבובים, עד שנדמה לאדם שבאמת אינו יכול לקום ולפתוח, אפילו לא פתח כחודה של מחט.

המשך הפסוקים מצייר לנו תיאור מזעזע לאיזה מצב עלול להגיע אדם שלא ניצל את ימי אלול היקרים, ואשר לא דרש את ה' בהימצאו בעשרת ימי תשובה, וגם ל"קול דודי דופק" לא נענה: "קמתי אני לפתוח לדודי... פתחתי אני לדודי". אימתני! למחרת יום הכיפורים, כאשר סוף סוף הבין שהקב"ה בא לקראתו, או אז נזכר הבן לבקש את אביו שבשמים. אבל - "ודודי חמק עבר... ביקשתיהו (כנגד "דרשו ה'") ולא מצאתיהו (כנגד "בהימצאו"), קראתי (כנגד "קראוהו בהיותו קרוב") ולא ענני".

קול דודי דופק - רק צריך לפתוח...

את מאמרנו נפתח במשלו המרטיט של המגיד הנודע הגה"צ רבי שלום שבדרון זצ"ל, אשר נראה שאין יותר מתאים ממנו לימים אלו בהם אנו ניצבים קודם ימי הדין הבאים עלינו לטובה ולברכה בעזרת ה'.

מעשה באדם שבנו יחידו יצא למדינת הים, נשא שם אשה ונולדו לו ילדים. גדולים היו געגועי האב לבנו, ועז היה חפצו לראות את הבן, להכיר את כלתו ולהשתעשע עם נכדיו. בכל מכתב ששיגר אליו, היה מזמין את הבן לבוא עם בני ביתו לבקר. ואמנם, הבן הביע את רצונו לבוא, אך בכל פעם צצו עיכובים שונים שמנעוהו מלהגשים את רצונו. כיון שכך, הודיע האב לבנו: הואיל וקשה לך לבוא אליי, אבוא אני אליך.

מאז שגמלה ההחלטה בליבו לנסוע, היה האב עסוק בהכנות לקראת הנסיעה, וככל שקרב היום כך הלכה וגברה התרגשותו. בהגיע יום ההפלגה עלה על האניה כשהוא עמוס בחבילות שהכילו מתנות, ובכל משך הנסיעה לא חדל מלהרהר בפגישה הנרגשת הצפויה לו. מפעם לפעם היה עולה על הסיפון כדי לבדוק אם החוף נראה כבר באופק.

בוקר אחד, כאשר נראתה היבשה, לא היה גבול לשמחתו ולהתרגשותו. האניה נכנס לנמל, ועוד בטרם השליכה עוגן תר האיש בעיניו את הרציף כדי לאתר את בנו בין מקבלי הפנים שעמדו שם, אך לא מצאו. לא נותרה לו ברירה אלא להמתין בקוצר רוח לרגע שיוכל לרדת מן האניה, ולחפש חיפוש מדוקדק יותר.

מה גדולה היתה אכזבתו, כאשר ירד מהאניה והבן לא נמצא בין הבאים לקבל את פניו. לרגע הוכה בתדהמה, אך מיד התעשת ולימד זכות על בנו. בודאי היה טרוד בהכנות לקראת בואי ועל כן לא הספיק להגיע לנמל, חשב. כדי לא לאבד זמן יקר, עלה מיד על הרכבת המוליכה אל עיר מגורי הבן. בטוח היה שבתחנת הרכבת שבפאתי עיר מגוריו, יפגוש את יקיריו. כאשר הגיעה הרכבת למחוז חפצו, נכונה לו אכזבה נוספת - גם כאן לא המתין לו איש! חיש מהר נדחתה האכזבה מליבו, ואת מקומה תפסה דאגה שמא משהו אינו כשורה.

בלב מלא דאגה, אכזבה וגעגועים, שכר האב מונית והורה לנהג להסיעו אל יעדו המבוקש. בדרך נרגע מעט ושב וצייר לעצמו את קבלת הפנים החגיגית הצפויה לו בשערי הבית. אך גם חלום זה נגוז כאשר הגיע בשעת ערב מאוחרת אל פתח הבית. מלבד אור קלוש שנראה מבעד לחרכי החלון שפנה לעבר הרחוב, היה הבית חשוך. ליבו פעם בחזקה. האם כולם בריאים? שאל את עצמו, האם קרה להם אסון ח"ו? ידיו רעדו כאשר הקיש בדלת. דפיקה אחת, דפיקה נוספת, עד שסוף סוף שמע קול עמום: "מי שם?" כשיזיחה שזיהו קולו של בנו יקירו, נרגע. ההתרגשות והשמחה שוב תפסו את מקומם והוא השיב: "אביך שבא אליך ממרחקים הוא הדופק, פתח לי בני את הדלת!"

קודם שנענה על השאלות, נפתח במעשה:

העמדה לדין או את הצטיינות?

העלטה אפפה את היקום באותה שעת ליל מאוחרת, עוטפת בכנפיה השחורות הרים וגאיות, ערים ומדבריות, כאלו באה לכסות על הארץ ועל תחלואיה ולהעלים את רוחות המלחמה הנושבות בה בעוז.

ואולם היא לא יכלה לה, למלחמה.

על גגו של מגדל שמירה רוסי בפאתי מחנה צבאי גדול הוצבו זרקורים רבי עוצמה שהבליחו בחשכה העבותה והסיגו את העלטה שסביבותיהם. כאן לחשכה אין דריסת רגל, כאן אין רגע של הפוגה, של מנוחה. מכונת המלחמה אינה שובתת ואינה שוקטת על השמרים, מוכנה היא לכל תרחיש ועומדת הכן לפני כל אתגר שיעמידו בפניה כוחות הצבא הגרמני.

מבטו הנחוש של הזקיף הניצב זקוף בעמדתו שידר זאת ללא מילים תוך שעניני המשוטטות סורקות את השטח שלפניו, נכוונות לזהות כל תנועה חשודה או ממצא חריג.

לפתע, קלטו אוזניו הרגישות של הזקיף רחש קל. אלומת האור נזרקה מהפנס שבידו ודריכות אפפה אותו. הוא דרך את הנשק שבידו, והרשרוש הקל הפך עתה לבליל של קולות משונים.

האדמה שלפניו כאילו החלה פתאום להתרומם, ועשרות חיילי אויב גרמנים עטויים מסווה החלו רצים שפופים לעברו, כלי נשקם בידיהם, והם הולכים ומתקרבים אל גדר המחנה. האיום היה יותר ממוחשי.

החייל הרוסי לא אבד את עשתונותו.

תת המקלע שבידו ירק אש. זה אחר זה הטיל רימוני יד אל עבר החיילים הגרמנים המסתננים, וללא ספק גרם להם אבדות של ממש, ואולם לא היה לו באמת סיכוי להילחם לבדו מול עשרות לוחמים מאומנים, שהסתערו על הגדר ואף הצליחו לפרוץ פנימה.

קרב איתנים ניטש ביניהם. חיילי המחנה התעוררו משנתם לתוך מערבולת אש בלתי פוסקת והשיבו מלחמה. שעתים תמימות נמשך הקרב, ובסופו נסוגו שרידי כוחות האויב, ואולם היה זה לאחר שהסבו ליושבי המחנה אבדות כבדות. מחנה הצבא הרוסי ליקק את פצעיו. ועדת חקירה הוקמה, ובסיומה הועמד החייל הזקיף למשפט. הוא הואשם במחדל החמור, כך טען בתוקף כתב האישום, ואולם הוא טען לחפותו המוחלטת.

"נאבקתי לבדי מול עשרות חיילי אויב, לא נסוגתי, לא ברחתי, הייתי עירני ולחמתי בעוז ובגבורה..." פרצו טענותיו מליבו המיוסר. "במקום לקבל ציון לשבח על עוז רוחי מעמידים אותי למשפט!" הדהדה שאלתו הנוקבת.

רחש עבר בין הקהל, כולם הסכימו על עוז רוחו של החייל שאינו מוטל בספק, בעת שהיה חשוף לגמרי מול כוחות האויב הגרמנים, שהיו מצוידים היטב, לא אחז בו השיתוק ולא הפחד. הוא לא ניסה לחמוק או לברוח, והשיב מלחמה שעה. אכן, גבורה ראויה לציון ולשבח.

השופטים לא התרשמו מדבריו. נכון, אמרו, ואולם על אף הכל – הזקיף מעל בתפקידו. ומדוע? תפקידו לא היה ללחום לבדו מול צבא שלם הבא ומסתער עליו. מטרת הצבתו בעמדת השמירה היתה שכשיזהה סכנה יזעיק תגבורת ויתריע מפניה. מוטב היה אילו לא היה מנסה כלל להילחם, ותחת זאת מזניק כוחות למול האיום שלפניו. או אז ודאי שתמונת המצב היתה שונה בתכלית,

אל נא נהיה מאותם אלו המאחרים את המועד, נשוב אל ה' בכל לבבנו, ויפה שעה אחת קודם....

כמובן שעניין זה יסודו באמונה החושית בה עבודת האדם היא לקרב אותה אל שכלו ולהורידה אל שפת המעשה ממש. להבין ולנצל את הדברים התכליתיים, המחייבים והמעוררים אותו לעשות פעולות המשקפות את חובתו באמונתו הטהורה. שכן הבורא מחלק מתנות, ועלינו רק לבקש, לעשות ולהשתפר, בבחינת "הרחב פיך ואמלאהו!"

שלא יבעטו לנו בדלי...

"הַחֶכֶם עֵינָיו בְּרֵאשׁוֹ" (קהלת ב, יד), הוא לא מחכה לרגע המשפט, אלא מכין את התיק היטב, מתכוונן נפשית ושוכר עורכי דין מומחים מן השורה הראשונה שיעמדו להגנתו וימליצו עליו טוב, כך הוא מגיע מוכן לאותן דקות גורליות.

מסופר על שני חברי ילדות שנפגשו אחרי הרבה שנים שלא ראו זה את זה. מזלו של אחד מהם שיחק לו והוא התמנה למלך באחת המדינות. נפגשו השניים בשמחה גדולה והמלך החליט להיטיב עם חברו ולכן הודיע לו שלמחרת בצהריים תינתן לו שעה אחת שלמה להיכנס לאוצרות המלוכה ולקחת כל מה שיחפוץ. שמח החבר וכמובן התייצב בשעה היעודה עם דלי בידו.

בדיוק בזמן, פתח השומר את שער האוצר והחבר נכנס פנימה. אחרי כמה דקות יצא כשעניו בורקות והדלי מלא ביהלומים, זהב ואבני חן. ראה אותו השומר ובחמת זעם בעט בדלי וכל תכולתו נשפכה על הקרקע. החבר ההמום רצה למחות בו אך מיד התעשת, הוא קלט שאין לו עוד הרבה זמן וחבל לבזבז אותו על ויכוח, הוא רץ פנימה ושוב מילא את הדלי. אלא שגם הפעם ביציאה חזר השומר ובעט בדלי שנשפך שוב על הארץ. שוב גאו ועלו בו רגשות זעם וכעס אך הוא התאווש, נכנס שוב, מילא את הדלי ויצא, אך שוב חזר הדבר ונשנה עד שתמה השעה שניתנה לו.

משראה כך, נעמד החבר ליד השומר וזעק: מה עשית לי? מדוע הרסת את הזדמנותי?

אבל השומר צחק ואמר לו: שוטה שכמוך! אוצר המלך פתוח בפניך ואתה בא עם דלי... כלי כזה קטן! הנה עכשיו תסתכל בבקשה, אחרי כל הבעיטות שקיבלת, כל עֲרַמַת היהלומים שמונחת פה על הקרקע, שלך היא... אם לא הייתי בועט בך ושופך את הדלי, היית מסתפק בפעם הראשונה ויוצא עם דלי אחד...

אנחנו לא רוצים לחכות להתראות כאלו. עלינו לנצל את חודש אלול ולהכין את הכלים הרוחניים לראש השנה, ממנו נשאב מלוא חופניים ברכה לכל השנה.

ברור שכל אדם, בחור, נער וזקן, צריך לעורר את עצמו ולפקוח את עיניו לבל יאבד את הרגעים היקרים הללו וישכיל לנצל את זמנו בימים קדושים ונשגבים אלו, לא לחכות לרגע האחרון, פשוט לחטוף את הימים והרגעים שיש בהם הרבה כח לשינוי ותוספת זכויות.

ומעתה, מתוך הבנה שעלינו לנצל את הימים הגדולים הללו, אנו רוצים לשאול את עצמנו, מה לעשות?

במה להתחיל?

להסתער על הכל יחד?

מהי בעצם הדרך הראויה לייצר שינוי נכון וטוב?

אלא שלשם כך עלינו לברר דרך קיומם מבחינה מעשית:

א. כיצד עושים תשובה?

ב. וכיצד מתפללים?

כשחסר בהכנה - ואפילו הכנה מועטת - אזי למרות שהאדם עוסק בתורה ומצוות, עלול הוא למצוא את עצמו במצב שימי הדין "נופלים" עליו בפתאומיות, והדבר יכול לגרום לו לבלבול הדעת והפרעות בתכלית עבודתם של ימים מרוממים אלו.

על כן נקדים מעט ונרחיב את היריעה בעניינם של יסודות אלו, תשובה ותפילה, ולאחר מכן נראה איזו בחינה ברת-ביצוע בעבודת התשובה והתפילה לתועלת כל מבקש.

הכנה ראויה לתפילה

בפרשתנו, פרשת 'ניצבים', ישנם כמה פסוקים המדברים אודות מצות התשובה וגודל כוחה (דברים ל, א-ב):

"והשבות אל לבבך... ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו, ככל אשר אנכי מצוך היום ובינך בכל לבבך ובכל נפשך".

כך גם בהמשך (שם ח): "ואתה תשוב ושמעת בקול ה'".

ועוד (שם י): "כי תשוב אל ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך".

הרמב"ן מוסיף וכותב שהפסוק שנאמר מיד לאחר מכן (שם יא): "כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלת היא ממך ולא רחוקה היא", עוסק אף הוא במצות התשובה.

ננסה לעמוד במעט על הקשר המיוחד שבין התפילה לתשובה, קשר המתבטא ביתר שאת בכך שלא מעט מרבתינו עומדים על כך שלפני כל תפילה ישנה חובה להקדים ולהרהר בתשובה, ומהם אף סמכו לכך את מאמר חז"ל (ברכות ל, ב): חסידים הראשונים היו שוהים שעה אחת קודם התפילה ומתפללים, ופירשו, ששהייתם זו היתה אף לצורך הרהור בתשובה, כהכנה ראויה לתפילה (מעגלי צדקי וישלח).

כיצד מסייעת התשובה לתפילה

נושא התפילה בימי אלול נרמז בפסוק: "אני לדודי ודודי לי".

חז"ל קבעו שהתפילה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם. אין הכוונה לזלזול של ממש, אלא אף אי החשבת התפילה כראוי, נחשבת לבחינה מסוימת של זלזול. אכן, קשה מאוד להתפלל בכוונה. יש מי שקשה לו לעמוד זמן רב במקום אחד, יש מי שמתקשה להגות את המילים מילה במילה. ועל כולם הקושי הגדול להתרכז ולכוון פירוש המילים, מתוך מחשבה וידיעה שעומד האדם לפני הקב"ה.

לפיכך, הדבר הראשון שעלינו לעשות הוא להחשיב את התפילה. להיצמד אל היסוד החשוב והעיקרי שהוא, אמונה חזקה בידיעה ברורה שרק בכוחו של הקב"ה לעזור לנו. מי שמאמין באמונה שלימה "שהבורא יתברך שמו לו לבדו ראוי להתפלל ואין ראוי להתפלל לזולתו" - אינו מזלזל בתפילה. הוא יודע שהתפילה היא מהדברים העומדים ברומו של עולם.

האמת היא שלכל יהודי ויהודי יש אמונה פנימית בכוח התפילה, ואפילו היהודים הרחוקים מדרך התורה, מאמינים במעמקי ליבם בבורא ובכוח הפנייה אליו. כבר אמר דוד המלך בתהילים (מזמור קל): "ממעמקים קראתיך ה'" - איש איש וה"מעמקים" שלו.

יש בני אדם שהאמונה מצויה אצלם בפתח הלב, ובכל רגע יכולים הם להתפלל מעומק הלב. ישנם אחרים שהאמונה והקשר שלהם

ולפיכך אין ספק כי נמצא אשם באי מילוי תפקידו, כי את עיקר תפקידו - להתריע מפני סכנה ולבקש עזרה - לא מילא.

לבקש עזרה!

והנמשל.

ימי הסליחות הם ימים של חשבון נפש, של הכרה בחטאים, של וידוי וקבלה לעתיד, של פשוט וסריקת חדרי הלב ושל חזרה למוטב. ודווקא בימים אלו עולה בלב הרהור המטריד את המחשבה. האדם שבא לשוב בתשובה תוהה מה יעשה ולא ישוב ויחטא, והרי היצר הרע אורב לו מכל פינה, "לפתח חטאת רובץ". הניסיונות קשים ומרים, והמלחמה הניטשת בין כוחות הרע והטוב שבקרבו קשה ואכזרית היא כל כך, איך יאזור כוחות במלחמתו מול היצר הרע שנמצא בכל מקום, ובכל עת מצוא נועץ טלפיו ואינו חדל מלהסית ולהדיח! הרהורים מעין זה נכונים לכל שעה, ובודאי לימי התשובה שבהם עוסק האדם, בד בבד עם החרטה על העבר, גם בקבלה לעתיד ובתכנון חייו מכאן ואילך, ורוצה להשית עצות בנפשו להינצל ממלתעות היצר הרע.

הגאון רבי שמשון דוד פינקוס זצ"ל (בשיחותיו, אלול - ימים נוראים, אלול - האמצעים והמטרה עמ' לג) מבאר את המוטל על היהודי בימי הסליחות. אכן, קשים הניסיונות וההתמודדות מול היצר הרע, ואולם ברוך ה' אין היהודי בודד במערכה, וכה אומר בלשונו הזהב: "זו בדיוק התביעה שיש כלפי כל אחד ואחד מאיתנו, כביכול אומר הקב"ה לכל אחד ואחד: לא הסתדרת לבדך בעבודת ה'? מי ביקש ממך להתמודד לבד? הרי לימדו אותך שיש בורא לעולם, והיה עליך 'להזעיק' אותו ולבקש 'אבא, אני לא מסתדר, אנא עזור לי', אילו היית נוהג כך, היתה ידי מושטת אליך להושיעך".

האם עשית "תשובה"?

פעם שוחחתי עם בחור בערב ראש השנה ובין הדברים שאלתי אותו, אם הוא כבר עשה תשובה? הבחור הסתכל עלי בתימהון וקצת במבוכה, אך הסברתי לו שאין כוונתי עליו בדווקא אלא באופן כללי, כולנו צריכים לדעת איך עושים תשובה וכן התיישבנו מיד ללמוד את תורף הדברים ברמב"ם וברבנו יונה בכדי שנדע ברמה הבסיסית ביותר מה צריך ומה ראוי לעשות, ועד כמה הדברים מוכרחים, וממש אי אפשר לדלג עליהם.

הרבה שואלים, באמת, כיצד עושים תשובה?

בשורות הבאות נפתח פתח קצר אך מהותי בסוגיא חשובה זו, למען נוכל לנצל ולהפיק מהימים הנפלאים הללו את המירב עד כמה ועד היכן שידינו משגת.

תשובה ותפילה - הא בהא תליא!

ערב ראש השנה - עבודה מעשית

כל כך הרבה הכנות עושה כל אדם, כל יהודי, כל אשר הנשמה באפו, לימים הנוראים, לקראת יום הדין, בו נקבע גורלו.

שתי נקודות עומדות במרכז עבודת הימים האלו ומהווים את הברית התיכון להיותנו ראויים לבוא לפני המלך - מלכו של עולם, ואלו הן:

א. תשובה.

ב. תפילה.

עשה תשובה, אחר כך תתפלל!

אף היחתם סופר' בפרשתנו, על הפסוק "ושבת עד ה' אלוקיך... ושב ה' אלוקיך", מפרש: "כי אם תשוב, אזי הקב"ה מקבל את תפילתך ומקבצך מכל העמים לגאולה השלימה".

ודברים מפורשים בעניין זה אמרו חז"ל במדרש 'אותיות דרבי עקיבא' מובא בספר אוהב חסד (פרשת ויחי):

"הקדים תפילה לתשובה - אינה תפילה!"

שערי תשובה לעולם פתוחים

בל נסבור שהחזרה בתשובה קודם התפילה נוגעת דווקא לאלו מפשוטי העם שאינם יודעים לכוון תפילתם כראוי, שהרי כבר כתב רבנו המבי"ט בספרו 'בית אלקים' (פרק יז) שאפילו אדם המתפלל בכונה גמורה, חייב לעשות תשובה שלימה לפני שיתפלל, שכן בלי זה אין תפילתו מתקבלת.

יסוד לדברים האמורים נוכל למצוא בדברי המדרש (איכה רבתי ג), שם אמרו חז"ל: "נמשלה תפילה כמקוה ונמשלה תשובה לים, מה מקוה זו פעמים פתוחה ופעמים נעולה, כך שערי תפילה פעמים נעולים ופעמים פתוחים, אבל הים הזה לעולם פתוח, כך שערי תשובה לעולם פתוחים".

על פי דברי חז"ל אלו הוסיף וחדש הרה"ק מהר"י מבעלזא זצ"ל, שעל ידי שעושה האדם תשובה קודם התפילה, גורם הוא בכך שאף כאשר נעלו שערי תפילה, תוכל תפילתו להיכנס דרך שערי התשובה, שהרי אלו לעולם פתוחים הם (ינועם דברים' עבודת הלב פ"ג).

את הסיבה ששערי תשובה לעולם פתוחים, נוכל להבין ע"פ דברי המהרש"א (חינוכי אגדות יומא פו, א) על מאמר חז"ל (שם) "גדולה תשובה שמגעת עד כסא הכבוד", שבעוד התפילה זקוקה לתיווכם של המלאכים הממונים על העלאת הבקשות לפני הקב"ה, התשובה מתקבלת לפני ה' ללא שום אמצעי, אלא עולה ישירות עד כסא הכבוד. לפי זה יש לומר שאינו דומה דבר שבא על ידי אמצעי שבודאי יש לו סדר זמנים קבוע, לדבר שמגיע ישירות להקב"ה שתדיר הוא מוכן ומזומן לישועתם של ישראל, ומכאן נוכל אף להבין מדוע כה חשוב לשוב בתשובה קודם התפילה (שם).

תתאמץ ותיכנס...

בספרי החסידות מובאים כמה הסברים מעניינים לחשיבותה המיוחדת של הקדמת התשובה לתפילה.

בשם הרה"ק רבי מנחם מנדל מויטבסק זצ"ל הביאו שהמשיל זאת לאותו אדם שביקש להיפגש עם המלך ולבקש ממנו בקשה מסוימת, אך כיון שהיה מצורע מכף רגלו ועד קודקודו מנעו ממנו משרתי המלך את הכניסה להיכל המלך, אלא שאדם זה עקשן היה, ולרוב חפצו להיכנס אל המלך, נאבק עם המשרתים בכל כוחותיו ולא חשב לוותר.

כאשר נוכח המלך כמה עז רצונו של אותו אדם להיכנס לפניו, פנה לעבדיו והורה להם שלא להתייחס לשחיץ ולצרעת האופפים את גופו, אלא להתעלם מכך ולהכניסו מיד, כיון שניכר מהנהגתו עד כמה מר ליבו עליו ועד כמה תולה הוא בו את עינו שיושיענו מכל צרה.

כן הדבר לגבי האיש המלא עבירות, אשר בדרך הטבע תפילתו היתה אמורה להיחדת מפניו, אולם אם הוא מתאמץ לשוב בתשובה ונדחק להיכנס אל מלכו של עולם בכל ליבו ונפשו, מיד

לתפילה צפונים בתוך הלב, והם יתעוררו לתפילה בזמנים מיוחדים, כגון בימי אלול והימים הנוראים. ויש מי שגם אז לא יתעורר, ורק כאשר צרה קרובה לבוא, שופך את מר ליבו כמים לפני הבורא.

לפגוש את המלך

אנחנו כבר נמצאים בעיצומם של הימים עליהם נאמר: "דרשו ה' בהימצאו, קראוהו בהיותו קרוב". בימים אלה יפה כוחה של תפילת היחיד כמו תפילת הרבים, וכבר המשילו את ההזדמנות הנפלאה הזו להזדמנות לעיתים נדירות לפגוש את המלך מחוץ לארמונו. בכל ימות השנה קשה מאוד להגיע אל המלך היושב ספון בארמונו. אך כאשר הוא יוצא אל העם, יכול כל אחד לגשת אליו ולהביע משאלתו.

לכן חשובה ההתחזקות בימים אלה בתפילה. וההתחזקות הראשונה תהיה התבוננות והכרה בחשיבות התפילה, ובגודל אושרנו לגשת אל המלך. כך נזכה להעריך ולהחשיב את התפילה. ושומע תפילת כל פה יפתח בפנינו את שערי התפילה, וישמע שוועתנו ויקבל ברחמים וברצון את תפילותינו.

את יסוד חשיבותה של התשובה כאמצעי המסייע לקבלת התפילה, נוכל למצוא כבר בדברי הרמב"ם הנודעים (הלכות תשובה פ"ז ה"ז) אודות מעלת השב בתשובה:

"מה מעולה מעלת התשובה, אמש היה זה מובדל מה' אלקי ישראל שנאמר (ישעיה נט, ו): 'עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלקיכם', צועק ואינו נענה שנאמר (ישעיה א, טו): 'גם כי תרבו תפלה אינני שומע... והיום הוא מודבק בשכינה שנאמר (דברים ד, ז): 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם', צועק ונענה מיד שנאמר (ישעיה סה, כד): 'והיה טרם יקראו ואני אענה'".

הלא נבוש לעמוד בין צבא מרום בבגדים צואים???

ראש ישיבת לייקווד, הגאון רבי אהרון קוטלר זצ"ל, מאריך להביא מדברי חז"ל על חשיבות הקדמת התשובה לתפילה, ובין הדברים הוסיף והביא על כך את לשון הכתוב בקהלת (ד, יז): "שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלוקים", אותו בחר המתרגם לפרש בדרך מוסר בדברים הבאים:

אתה בן אדם, שמור רגלך בזמן שתלך לבית ה' להתפלל, שלא תיכנס לשם מלא חטאים, אלא תקדים ותעשה תשובה, ואל תהיה כאותם סכלים המביאים קרבן על חטאים בטרם שבו מדרכם הרעה ולכך אין קרבנם מתקבל באהבה...

וביאר רבי אהרון, שבעוד לכל המצוות, כציצית, לולב וכדומה, אין שייכות מיוחדת לתשובה, שונה היא מצות התפילה. שהרי אם כאשר עומד האדם לבקש דבר מן המלך, בודאי לא יעז לבוא לפניו בבגדים מלוכלכים, על אחת כמה וכמה כלפי התפילה, אם חלילה יבוא האדם לפני מלכו של עולם מלוכלך בחטאים, לא די שתפילתו לא תתקבל ברצון, אלא גם תתעורר עליו תביעה עצומה - היאך לא תבוש לבוא כך לפני המלך!?

בפרט, מוסיף רבי אהרון, שהלא בתפילת העמידה אנו עצמנו מעידים ואומרים על הקב"ה: "אתה קדוש ושמן קדוש וקדושים בכל יום יהללוך סלה", כלומר, כל צבא ה' המשבחים אותו הינם קדושים וטהורים, כיצד אם כן לא נבוש לעמוד ביניהם בבגדים צואים, מטונפים בעבירות. לכן, מה מאד יגדל החיוב לחזור בתשובה קודם התפילה (משנת רבי אהרון' - מחשבה ומוסר, ח"ב עמ' כד).

"אבל גדרי התשובה הם ארבעה. הראשון - החרטה על מה שקדם לו מן העוונות. והשני - שיעזבם ויסור מהם. והשלישי - שיתוודה בהם ויבקש המחילה עליהם, והרביעי - שיקבל על נפשו שלא ישוב לעשותם בליבו ובמצפונו".

הרי לפנינו ארבעה שלבים הכרחיים מאוד בדרך התשובה.

א. חרטה. ב. עזיבת החטא. ג. וידוי. ד. קבלה לעתיד.

העצה היעוצה לזכות לכולם היא שיהיה האדם קובע לעצמו סדר לימוד קבוע בימים אלו, בו יעסוק בענייני התשובה, גדריה ודרכי עשייתה, ובכך יקל עליו לשוב.

וכפי ששמעתי מאחד מגדולי דורנו, שבימים אלו צריך לדעת שכשם שעוסקים בהלכות שופר, הלכות יום הכיפורים, הלכות סוכה וארבעת המינים, כמו כן מוכרחים ומחויבים - לא פחות ואף יותר - לעסוק בהלכות תשובה, כיון שהלכות רבות הם ודורשים לימוד וידיעה, בקיאות והתמצאות, ולא כפי שנתפס בדעתם של כמה אנשים שעניין התשובה הוא מוסרי בלבד.

כמו כן נראה שראוי מאוד לכל אדם ללמוד פרק ג' בספר 'שערי תשובה' לרבנו יונה, בו ימצא פרטים רבים לעשיית התשובה, וממילא כשידע אותם יוכל לקבל על עצמו קבלות טובות מכאן ולהבא, ובאם יגרום לו הדבר לשינוי - ואפילו הקל ביותר - כבר היה שווה כל עמלו.

ישנו נדבך נוסף הנוגע למרכז עבודת יום ראש השנה, עשרת ימי תשובה ויום הכיפורים, היא העבודה שבלב - זו תפילה. ונעמוד על כמה נקודות שצריך ליתן עליהם את הדעת בכובד ראש ובמתנות קודם עומדו להתפלל בימים נוראים:

הקדמה לתפילת ראש השנה

א. צריך היחיד המתפלל לדעת שאין הוא חייב לכוון בפרוש המילים בדיוק כפי שימצא מבואר בביאורי התפילה, אלא אדרבה, הרשות נתונה לכל אחד לכוון כפי שימצא בעומק ליבו, וככל שיגלה האדם דרכים נוספות הרי זה משובח ואין זה מְגַרֵע מהדרך והביאור שנקט הוא בתפילתו.

ב. מובא בשם הגר"ח מבריסק שצריך האדם לכוון בשני דברים עיקריים בתפילתו: א. לכוון בפרוש המילים וזו כוונה המעכבת בברכה ראשונה בלבד. ב. בעיקר "מעשה התפילה", להבין ולהכיר בעובדה שאתה עומד לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה. וכוונה זו מעכבת בכל תפילת הלחש.

ג. עניין המלכויות, ביאר הגר"א קוטלר זצ"ל שיש בה שני חלקים: א. הכרת מלכותו יתברך והידיעה שהכל מאת הבורא. ב. גדר העבדות מצידנו, דהיינו שאנו עבדי המלך ומחויבים לעובדו בכל מצב ובכל עת.

והביאור בזה נראה שודאי אין המלך תלוי בעבודתנו כלל כמלך בשר ודם, שכאשר יש "עם" יש "מלך", יען כי הם הממליכים אותו ומקבלים אותו למלך עליהם, לא כן מלכותו יתברך - "המלך" הוא מלך בעצם מצד עצמו אלא שאנו זוכים להמליך אותו "עלינו" ואיננו מחדשים דבר בעצם מלכותו אלא רק מקבלים "עלינו" את מלכותו יתברך.

ד. אמר הגאון רבי אליהו לופיאן זצ"ל דלא סגי באמירה בעלמא כדי לזכות לקבל מלכויות אלא צריך לכוון במשמעות הדברים הנוגעים אלינו ולהתבונן כיצד נוכל ליישם זאת, וכן יעוין במטה אפרים (סי' תקפא סעי' נח) שכתב וז"ל: "ראוי לכל אדם לתת לב קודם ראש השנה לסדר לעצמו התפילות והפיוטים וילמד פירוש הדברים שיהיו שגורים בפיו בראש השנה" עכ"ל.

מורה הקב"ה למלאכים להכניס את תפילתו למרות פצעיו - חטאי המרובים.

שבירתו של הלב - מטהרתו

האדמו"ר מוולברוז' (אווהל יששכר' עמ' קיט) ביאר זאת על פי ההלכה המחייבת לבישת מלבוש מיוחד לכבוד התפילה. שאף אדם שאין לו בגד כזה, גם לו יש עצה - לשוב בתשובה ולהתוודות על חטאיו, ועל ידי כך יהיה דומה כאילו לבש בגד חדש.

בעל הנועם מגדים (בפרשת שמיני) פירש זאת על פי דברי חז"ל (זבחים ז, ב) שביארו את הסיבה שקרבן חטאת קודם תמיד לקרבן עולה, בדרך משל, שכפי שאדם הבא לבקש דבר מהמלך, ראוי שבטרם יגיש לפני המלך את מתנתו, יקדים לרצותו על ידי פרקליט, כך גם בקרבנות יש להקדים את החטאת לקרבן העולה משום שקודם הבאת דורון לפני ה' ראוי להקדים לכך רצויו וכפרה.

לפי זה גם בתפילה השקולה כנגד קרבנות, בטרם נגיש לפני ה' את דורון התפילה, ראוי שנשוב בתשובה ונְרַצָּה את ה' על מעשינו.

וכבר אמר הרה"ק רבי פנחס מקוריץ זצ"ל בדרך צחות: הלכה היא בכלי חרס ששבירתו מטהרתו. אף אתה, אם חפץ הינך לטהר עצמך ולגשת לתפילה כדבעי, עליך לטהר עצמך, והאידך?! עיי' שבירת הלב בתשובה (שם).

ותשובה ותפילה וצדקה

לאור היסוד האמור ביאר הגרמ"ש שפירא זצ"ל מדוע אנו אומרים בתפילת 'ונתנה תוקף' 'ותשובה ותפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה', על אף שבלשון חז"ל (קהלת רבה ה, ו) הסדר הוא: "תפילה, צדקה ותשובה". משום שבמדרש נקטו חז"ל את הדברים לפי הסדר שהובאו בפסוק, אולם בתפילה אנו אומרים את הסדר הראוי מצד הדין, ובמסגרת זו ראויה היא התשובה שתקדום לתפילה ולצדקה, כדי שעל ידה יעלו הם מדרגת תפילה וצדקה של רשעים לכאלו של צדיקים - שכבר עשו תשובה (מגד תבואות שמש' עמ' כו).

תשובה לשליח ציבור

בעל כף החיים מוסיף וכותב בספרו (סי' נג אות טז), כי עניין הקדמת התשובה לתפילה נחוץ במיוחד וביתר שאת לשליח ציבור שעליו סומכים הציבור בתפילתם. ומוסיף ומביא על כך את דבריו הנוקבים של הזוהר הקדוש (ויקרא יז, ב): שליח ציבור שנמצא בו חטא, אוי לעם שסומכים עליו בתפילתו, ועל שליחי ציבור כאלו אמר הכתוב (ישעיה מג, כז): "ומליצין פשעו בני".

בהמשך דבריו מביא הכף החיים את לשון הכתוב בשיר השירים (ב, יד): "הראיני את מראייך השמיעיני את קולך", ומפרש על פי האמור שאף כאן רמז שלמה המלך ע"ה על חובת האדם בגשתו לתפילה, לתקן תחילה את מעשיו ולחדש את מראהו כאשר היה בתחילה - קודם שחטא, ורק אחר כך יוכל להשמיע את קולו לפני ה' בתפילה ותחנונים. אף המשך הכתוב "כי קולך ערב ומראך נאוה" נדרש כך, שכביכול אומר הקב"ה, שכאשר יהיה 'מראך נאוה' כאשר בתחילה, אזי יהיה 'קולך ערב' לפניי.

החלק המעשי שבעבודה

עיקר גדרי התשובה מובא בספר חובות הלבבות בשער התשובה (פרק ד) וז"ל:

זו. מובא בשם הגאון הרב דוד קראנגאלס זצ"ל כי הנה מורגלים האנשים לחשוב שאינם צריכים לכוון כל כך בברכות הראשונות, מפני שאומרים אותם כל השנה ונהפכו לשיגרה, אבל בהוספות של "ובכן תן פחדך" נזהרים ורק אז מתחילים לכוון מכיון שזה דבר חדש, אבל מחשבה זו מתאימה לעמי הארץ, בני תורה צריכים לדעת שעל פי הלכה אם אינו מכוון בכל תיבה בברכה ראשונה הלכה מפורשת היא שצריכים לחזור ולהתפלל, ומכיון שהיום אינם עושים כן מפני שלא בטוח כלל שיכוון גם בפעם השניה, נמצא שעל פי דין לא יצא ידי חובת התפילה אם לא כיון בברכה ראשונה! וממילא בפרט בראש השנה ויום הכפורים שהם ימי הדין צריך לזהר מאוד לכוון בכל תיבה בברכה ראשונה בדין, שזה העיקר של התפילה, עכ"ד.

מתעטף בטלית כמו חזן

רבים מתלבטים ומבקשים עצה מהי הדרך לחנך ילדים להתפלל כראוי, כיצד לנטוע בליבם את חשיבות התפילה ורום ערכה.

שמעתי בשם מרן הגאון הגדול רבי גרשון אדלשטיין שליט"א את העצה אשר הוכיחה את עצמה במשך הדורות לחינוך הילדים לתפילה. וכך אמר:

כל ילד, מטבעו, עושה מה שאביו עושה, גם אם אביו אינו אומר לו כלום. זו המציאות. כשילד רואה שאביו מתפלל, גם הוא מתפלל. זהו טבע החיקוי, שקיים בכל אדם. מצוי לפעמים שילד חוזר הבית מבית הכנסת, ולוקח טלית ומתעטף בה, ועושה את עצמו כמו חזן, וכל זה בא מתוך טבע החיקוי, שרוצה להיות כמו גדול. אפילו ילד שאינו בר דעת, מטבעו הוא מחקה את מה שרואה אצל המבוגרים. אני זוכר מימי ילדותי, שאבא חנך אותנו בלי שום פקודות והוראות, הוא לא אמר לנו ללמוד ולהתפלל, וכפי שהסברנו, כל ילד בטבעו מחקה את הוריו, וכל מה שהוא רואה אצל ההורים - הוא עושה מעצמו. אם יש אווירה טובה בבית, אם ההורים מתנהגים באופן שהשכינה שרויה ביניהם, אזי ממילא הילדים מושפעים מזה, ומתנהגים כפי מה שהם רואים אצל ההורים, בדוגמתם האישית, כשהילד רואה שאביו לומד בחשק ובהתמדה, הוא מחקה את זה.

החינוך הטוב ביותר הוא על ידי דוגמה אישית. ברגע שההורה יתנהג כראוי הרי שהילד יעתיק התנהגות זו גם אליו. זוהי ההשפעה הגדולה ביותר על הילדים. הילד רואה את הנהגתם של ההורים ומתנהג כמותם, לכן צריך שהילדים יראו אצל ההורים הנהגה של יראת שמים, שיחושו כי הם פוחדים מכל חשש עבירה, מבררים על כל דבר אם הוא אסור או מותר, נזהרים ופוחדים מכל דבר איסור. כאשר ילדים רואים את ההנהגה של ההורים ביראת שמים, ממילא גם הם מתנהגים ככה, ומתחנכים לחיות ביראת שמים.

כך גם בשאר ענייני החינוך: אם ילדים רואים את ההורים, שכל מעשיהם ביישוב הדעת ובלי כעס, והם מתייחסים בכבוד לכל אדם, באהבה ואחוה ושלוש ורעות, הם מקבלים בכך את החינוך הטוב ביותר.

תפילה שאחר התשובה אף היא בשברון לב

גם לאחר שעשה אדם תשובה קודם תפילתו, אל ידמה בנפשו שכבר ודאי תשובתו התקבלה ויוכל להתפלל מתוך שלווה נפש בלא שברון לב בכי ודמעה על עצמו ועל כלל ישראל.

כפי שנראה מהמעשה הבא:

יום הכיפורים. בבית מדרשו של מרן הבעל שם טוב זי"ע. הצדיק רבי דוד פורקס, מנאמני ביתו ומתלמידיו הקרובים של הבעל שם

ה. מי שאינו מכוון בתפילתו, ובפרט בראש השנה, נאמר עליו "בשפתיו כבדוני וליבו רחוק ממני" (ישעיה כט, יג).

ו. איתא בדברי חכמי הקדמונים שתיקנו כל התפילה בלשון צח ורמזו בהם סודות מופלאים ונוראים.

ז. בספר יסוד ושורש העבודה (ריש שער יא) כתב וז"ל: "יכין אדם עצמו לתפילת ערבית בכוונה עצומה מאוד. ובודאי מי שיעיין בכתבי האר"י ז"ל בכוונת התפילה תסמר שערות ראשו מגודל התיקונים בעולמות העליונים בתפילות היום, לכן צריך אדם על כל פנים לכוון היטב בפירוש המילים בהתעוררות ליבו הטהור". עכ"ל.

ח. ועיין בנודע ביהודה (קמא יו"ד סי' צג) שכתב שהכוונה הוא רק פירוש המילים כפשוטם וכל התיקונים למעלה נעשים "מאליהם".

ט. המאירי (בחיבור התשובה עמ' רסג) כותב שמה שחידשו חז"ל בברכות התפילה בראש השנה איזה שינוי הוא כדי לעורר את האדם, הואיל וכשיש חידושים מכוונים יותר.

י. ענין נוסף מובא בשם הגה"צ ר' שמחה זיסל מקלם - שעניין התפילה הוא שיכבוש טבעו ורעיונותיו לפשוט עצמו מכל הרהורי העולם הזה. ובמידה שאדם מודד מודדים לו, כשם שהוא כובש מחשבותיו וליבו מענייני העולם, ועוסק בהשתפכות הנפש לפני ה' ובהמלכתו יתברך, כן יכבוש הקב"ה כעסו וירחם עליו בדין.

יא. כל עניין השופר הוא עבור החיזוק בתפילה, שכתב הטור (סי' תקפו) שמדין תורה אפילו שופר פשוט כשר אבל אמרו חז"ל שלכתחילה יתקע בשופר כפוף וטעמא איתא בירושלמי - "כדי שיכפפו לבם בתפילה".

יב. איתא בגמרא ראש השנה (כו, ב), אמר רבי לוי: מצוה של ראש השנה ויום הכיפורים בכפופין, דכמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי. ופירש רש"י, כמה דכייף איניש בתפילתו פניו כבושים לארץ, טפי עדיף. ומבואר כאן עד כמה חשובה ההכנעה בתפילת ראש השנה.

יג. הפלא יועץ (ערך ראש השנה) מנה כמה גורמים בסגולת התפילה להתקבל: "יתפללו בכוונה גדולה, בהכנעה רבה, ובקול בוכים, בנועם שיח, בשפה ברורה, אות באות תיבה בתיבה בדקדוק עצום".

יד. ידוע שיש מחלוקת בין האר"י ז"ל והגר"א ז"ל, שמובא בבאר היטב (סימן תקפד ס"ק ג) דהאר"י ז"ל נהג לבכות בראש השנה, אבל הגר"א ז"ל (מובא במעשה רב אות רז) אמר דאין לבכות בראש השנה, כי הוא יום טוב.

ושמא כוונת הפלא יועץ לומר שיתפלל "בקול בוכים" הוא כעין פשרה ודרך ממצעת בין שיטת האר"י ז"ל והגר"א.

טו. עי"י כוונתו בתפילה יכול ממש להיות ניצול מגזר דין מוות בראש השנה, כדאיתא בגמרא (ראש השנה יח, א), שניים שעלו לגרדום לידן ודינן שווה, זה ירד זה לא ירד, זה ניצל זה לא ניצל. מפני מה זה ירד זה לא ירד, זה ניצל זה לא ניצל? זה התפלל ונענה, זה התפלל ולא נענה. מפני מה זה נענה זה לא נענה? זה שהתפלל תפלה שלימה נענה, וזה שלא התפלל תפלה שלימה, לא נענה. ע"כ. ושלמות התפילה באה על ידי הכוונה בה.

טז. יש לדעת קודם עומדו להתפלל בראש השנה, דהנה איתא בשם הצ"ח (בדרושים) "דכשמתפלל בראש השנה בכוונה, מעלה ומתקן כל התפילות של כל השנה שהתפלל בחוסר כוונה, ואז יתקבלו כל התפילות האלו שהיו נדחות לפני זה". וכ"כ בספר מועד לכל חי (למרן הגאון רבי חיים פלאגיי. סי' יג סעי' ג) וז"ל: שישים נפשו בכפו לכוון כראוי, ובזה מעלים התפילות הפסולות של כל השנה".

כך - ידעתי - תגבר תפילתם על כל המכשולים והמחיצות העומדים בפניה, תנצח את המקטרגים ותעלה לרצון לפני אדון כל. שליח טוב היית, סיכם הבעל שם טוב, תפילתך שבקעה מעומק הלב אכן פעלה את פעולתה והתקבלה ברחמים לפני ה'.

ובסיום מאמרנו זה נביא איזה יסוד חשוב מאוד לחיינו כיהודים בענין התשובה אשר הוא ראש וראשון לכל הענין ובכלל יש בו יסוד המביא מבט נכון על החיים, וללא ספק נוסך הוא תקוה ושמחה רבה בחיינו.

אלול - מתייצב על דרך הטוב!

אלול! עולם הישיבות מרגיש את ה'אלול' באויר. הרצינות שעל פני הבחורים, סדרי מוסר, אפשר למשש את הימים הקדושים, הימים הנוראים...

כולם שואפים להתקדם, להתחזק, וכמובן שיחות מוסר וועדים העוסקים בעבודת הימים. והנה, הגיעה שיחת המוסר הראשונה. המשגיח פותח את דבריו על נושא ה'תשובה', וכך הוא אמר:

בחורים יקרים, ברצוני ללמדכם את אחד מהיסודות הגדולים של רבי ישראל מסלנט זצ"ל, אבי תנועת המוסר, לגבי משפטו של הקדוש ברוך הוא. תחילה אציג לפניכם שאלה, כאשר יש לפניכם שתי מצוות, האחת מצוה שקשה לקיימה והאחת שקל לקיימה, על מה תקבלו יותר שכר אם תעשו אותם, על המצוה הקלה לעשייה או על המצוה הקשה. וכן להיפך, כאשר יש שתי עבירות שעשיתם במהלך השנה החולפת, האחת עבירה שהיה לכם קשה לעמוד נגד היצר, והאחת שההתמודדות מול פיתוי היצר לא היתה קשה, על מה העונש יהיה חמור יותר?

ובכן, המשיך המשגיח, לכל אחד מאיתנו יש התמודדויות בחיים, יש מהם ניסיונות שקשה לנו להתגבר עליהם, ויש מהם שקל לנו להתגבר, אומר רבי ישראל, ככל שיש לנו יותר קושי להימנע מהעבירה, או מפני שטבענו כזה, או מפני שכרגע אין לנו שלווה הנפש, וקשה לנו מאוד להתגבר על העבירה שלפנינו, כך העונש עליה יהיה מועט, שהרי מה שקשה לנו להתגבר לא תובעים מאיתנו להתגבר, אבל כאשר יש לפנינו עבירה שקל לנו מאוד להתגבר עליה, כלומר, בקלות היינו יכולים להימנע מלעשותה, כך העונש עליה יהיה גדול יותר, שהרי מה שקל לנו להתגבר שם תובעים מאיתנו להתגבר, לנצח.

ולגבי המצוות, כמובן, שככל שיותר קשה לנו לעשותה, אם זה בכיבוד הורים, אם זה בלימוד תורה בשקידה, אם זה בכל דבר ודבר, כך אם נעשה את המצוה הזו, נקבל עליה שכר הרבה יותר גדול ממצוה שקל לנו לקיימה.

לכן, כאשר אנחנו עומדים לפני הימים הנוראים, לקראת ראש השנה, יום הדין, כל אחד צריך לבדוק עם עצמו, על איזו עניין 'קל' לו להתגבר, ואותו לקבל על עצמו לעבוד, לנצח, להתמודד איתו, ובכך ידע שהוא יזכה ביום הדין לשנה טובה ומתוקה, שהרי עיקר יום הדין יהיה על מה שהקדוש ברוך הוא 'רוצה מאיתנו', ואנחנו למדנו עכשיו שמה שהוא תובע מאיתנו זה את הדברים שקל לנו

טוב, נעמד לפני התיבה לתפילת שחרית כמנהגו הקבוע. מזה שנים רבות היתה זכות תפילת השחרית בימים הנוראים שמורה בחזקתו.

כבקי ורגיל לבש את ה'קיטל', חגר את אבנטו והתעטף בטליתו. הדריכות ניכרה בקרב קהל המתפללים, הכל ציפו לרגע בו יציף קולו המרטיט של ר' דוד את חלל בית המדרש.

שקט דרוך השתרר בבית המדרש, כאשר לפתע רעם קולו של הבעל שם טוב בפנותו אל תלמידו - בעל התפילה, קבל עם ועדה בדברים קשים כגידיים שהממו את כל המתפללים:

שפל וריקא! נקלה ונבזה! האיך מעז אתה לגשת אל הקודש? הלא תבוש ותכלם בעצמך בעמדך להיות שליח ציבור של עם ישראל קדושים ביום הקדוש!?

כקיתון של צוננים, הלמו מילותיו של הצדיק בראש תלמידו הנאמן, מותירות את הציבור המום ודואג.

רבי דוד עצמו נבהל עד עמקי נפשו, הוא קפא על מקומו תוך שהוא כובש פניו בקרקע. הרהורים נוגים שטפו את מוחו. בודאי מצא בי הצדיק איזה דבר מגונה, חשב לעצמו. אויה לי. עלי לשוב בתשובה שלימה בטרם אגש להתפלל לפני הצבור.

פסע ר' דוד מספר פסיעות לאחוריו ועזב את עמוד התפילה בבושת פנים ובשברון לב. אלא שאז שוב רעם עליו קולו של הבעל שם טוב בקול נזיפה:

עמוד על מקומך, אל תזוז מלהתפלל! דע לפני מי אתה עומד, לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא!

או אז פרץ רבי דוד הצדיק בבכייה נסערת, לבו התכווץ בקרבו, עיניו הושפלו ארצה ודמעות רבות שטפו אותם. כך, בבכיות נוראות הוא פתח במילות התפילה, כאשר אנחות לאין ספור קוטעות את שטף דיבורו, לחרדת הקהל כולו.

באימה וביראה, בהכנעה מלאה ובלב נשבר ונדכא התפלל רבי דוד אותנו היום. משך כל היום הקדוש הוא לא ירד מלפני התיבה עד לאחר תפילת נעילה. בערבו של יום סיים את תפילתו הנרגשת, כשרגליו טובעות בשלולית דמעותיו.

באותה שנה התפילה בבית מדרשו של הבעל שם טוב היתה נראית אחרת...

הגיע ובא מוצאי יום הכיפורים, הכל נפנו לבתיהם לשבור את הצום ולהתחיל בהכנות לחג הסוכות הקרב ובא. אולם רבי דוד לא מיהר כמו כולם, הוא נפנה אל עבר ביתו של רבו הקדוש והתדפק על הדלת כשפניו אומרות תמחה עמוקה:

רבי, פתח רבי דוד, את כל היום כולו עשיתי בתשובה שלימה מכל לבי. אך אנא, יגלה נא לי עתה רבנו את סוד פשעי החמור, כי נעלם הוא ממני ושמה לא השכלתי להתוודות עליו כראוי...

מה הופתע רבי דוד כאשר בפנים שלווה הרגיעו הבעל שם טוב, בנימת חיבה ופיוס:

- נקי וטהור אתה, תלמידי היקר! חס וחלילה, לא מצאתי בך שום עוול. אלא שבאשמורת הבוקר, בהגיע זמן התפילה חזיתי פתאום כי בראש השנה הלזה רבו המקטרגים על ישראל עד למעלה ראש. חכתי בדעתי ובקשתי עצה, כיצד אוכל להקל מעל דינם של ישראל ולעורר לבם לתשובה טרם התפילה.

בזכרי את דבריו הקדושים של דוד המלך ע"ה: "קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיעי", לא מצאתי עצה אחרת אלא לשבור את לבך כדי שכל העם יתעוררו עמך לתשובה בטרם יגשו להתפלל,

ובהקשר לשנה שחלפה, לעברות שעשינו, כמובן. מחובתנו להכיר בהן, להודות על האמת, לומר 'טעינו', אך החלפנו את הייעוד שלהן, לפעמים זה היה מחוסר שימת לב, לפעמים מחמת שלא הבנו מספיק את התקנון, שהיצר שכנע אותנו שאפשר להשתמש בהן גם לדברים אחרים... אבל אנחנו באמת לא רוצים לשנות את הייעוד שלהן, אנחנו רוצים להשתמש בהן רק למה שמותר, כפי הוראות היצר... וזוכה כולנו להיכתב ולהיחתם בספר החיים, החיים המאושרים.

הדרכה חשובה לימים הנוראים

אליכם צעירי הצאן ובני הנעורים

כיון שעסקנו במאמרנו זה ביתר הרחבה ביסוד מצות התשובה, ננסה לתמצת בקצרה כמה נקודות אשר ודאי אם נחזור ונשנן אותם, יהיו לנו לתועלת רבה. וכדלהלן:

- להשתדל להתנהג באחווה ושלוש עם כל בני המשפחה והסביבה, ולעבוד על מידת הוויתור בפרט בימים קדושים אלו.
- להשתדל לעזור להורים ולשמחם כמה שיותר.
- במקום התפילה, השתדל לשבת במקום שהינך יודע כי תוכל להתפלל שם בכוונה ורצינות. (רצוי מאוד ליד אבא).
- אין לדבר בשעת התפילה וקריאת התורה.
- לדעת שהימים הנוראים נקראים "הימים הנחמדים" – טעות לחשוב 'כי העיקר שכבר יעברו ויגיע כבר סוכות'... מכיון שבאמת אלו ימים שמחים ביותר!!!

ומדוע הם שמחים?

א. אם ישב אדם בשער הישיבה ויתחייב לתת לכל בחור את כל רצונו, רק שיגיש רשימה מסודרת וידבר ברור ויבקש באמת מעומק ליבו... כבר היום שבועיים לפני ראש השנה... ובתנאי אחד - שישתדל במשך השבועיים האלו (עד מוצאי יוה"כ) להיות תלמיד טוב, להתפלל כראוי, להתנהג בצורה נאותה, להתייחס בצורה יפה לחבריו וכן על זה הדרך... ואז, במוצאי יוה"כ יקבל מעטפה עם כסף מזומן בשווי כל מה שרצה... וכי זה לא זמן של שמחה שמקבלים כל מה שרוצים?

ב. אפשר למחוק חובות גדולים. לפני כשנה, יצא מס הכנסה במבצע שכל מי שיבוא מיוזמתו לספר על העלמות מס, יפחיתו לו 50% ואף יותר מהחובות. גם לענייננו, רק תבוא ותתוודה, "ומודה ועוזב – ירוחם", "וסר עוונך וחטאתך תכופר"... האם אין בזה שמחה אדירה?

בחורים יקרים, אחרי כל האמור, האם יעלה על דעתנו לומר שאנו כבר מצפים לסיום ימי ראש השנה ויום הכיפורים ונגיע כבר לסוכות???

(מי שאמר כן, לא הבין את המשמעות של הימים השמחים והמאושרים הללו!!!)

עבודת התפילה

קודם התפילה צריך לכוון בשני דברים עיקריים:

א. בפירוש המילים. דבר המעכב בברכה ראשונה של תפילת שמונה עשרה בלבד.

ב. להבין שהינך עומד לפני מלך מלכי המלכים (הגר"ח מבריסק).

להתגבר, נמצא שעיקר הדין יהיה דווקא על הדברים הכי קלים לנו.

נמצא, שאם בחור יקבל על עצמו דבר שהכי קל לו להתמודד, להתקדם, הרי הוא יכול להיות רגוע מאוד לקראת הימים הנוראים, שהוא 'התנייב על דרך טובה' [כדעת רבינו יונה בספרו שערי תשובה (שער ראשון עיקר שני)].

והוסיף על כך רבי ישראל משל:

עומד לו בחור ביציאה מירושלים, ושואל מישהו: 'כמה זמן אורכת הנסיעה לבני ברק?' עונה לו הלה: 'ששים דקות. והוא יוצא לדרך, נוסע ששים, שבעים, שמונים דקות, ובני ברק לא נראית באופק... לאחר נסיעה של מאה ועשרים דקות הוא עוצר בצד ושואל את אחד מעוברי האורח, 'היכן היא בני ברק?' האיש מסתכל בתמיהה: 'בני ברק?? הרי אתה הגעת ליערד', בדרום הארץ, ואז הוא שואל אותו, אמרו לי בשישים דקות נסיעה אגיע לבני ברק ועכשיו כבר נסעתי מאה ועשרים דקות ולא הגעתי, איך זה יכול להיות?! השיב לו האיש: 'כאשר יצאת מירושלים, במקום לפנות לצד ימין פנית לצד שמאל... זו היתה נקודת הטעות שלך.'

אומר רבי ישראל, באותו רגע שאותו אחד הנמצא ביערד' מסתובב לכיוון בני ברק, זהו הרגע שהוא כבר 'מתייבב על דרך טובה'. ויש בזה חידוש גדול עבורנו, שהרי אפילו שהוא כעת במרחק של מאה ושמונים דקות מבני ברק, מכל מקום הוא במצב הרבה יותר טוב ממה שהיה ביציאה מירושלים, אף ששם הוא היה במרחק של שישים דקות בלבד מבני ברק, וזאת מפני כי שם היה לו טעות, ויכול היה לנסוע עוד ועוד, ולעולם לא היה מגיעה ליעדו, לנקודה הסופית. אבל עכשיו, בהיותו בערד, אף שהוא במרחק של מאה ושמונים דקות מבני ברק, מכל מקום הרי הוא בכיוון הנכון, ממילא זה כבר לא משנה כמה הוא רחוק, העיקר שלבסוף הוא יגיע אל היעד...

אמר על כך ראש ישיבת חברון, הגאון רבי יחזקאל סרנא זצ"ל, האם אתם חושבים שבאלול, בעשרת ימי תשובה, יכול אדם להשתנות, לתקן את כל חטאיו? ודאי שלא! בימים הללו תפקידנו לחפש את הכיוון, להתנייב על הדרך הנכונה, כמה זמן זה יקח, לא משנה, זה יכול לקחת מאה ועשרים שנה...

לכן, כל אחד יחשוב מה הם הדברים שקל לו בהם להתמודד, ויחליט שמהיום הוא יילחם יותר חזק, ובזה הרי הוא מתייבב בדרך הנכונה, ויכול להיות רגוע בראש השנה...

מכאן נלמד כמה טעות היה לנו, כמה יש שטועים ומסתכלים על הימים הנוראים כימים מפחידים, מלחיצים, מסתובבים עם תחושת אשמה, מאשימים את עצמם בחטאים נוראים, אבל אינם יודעים שלא נדרש מהם להילחם בכל אותם דברים, רק לקבל להתמודד עם הדברים הקלים...

ישנם החושבים שהבורא מחפש חלילה איך להעניש אותנו ולמרר לנו את החיים, ואנחנו פשוט צריכים לטפל בזה ולהסתדר איתו, כמו איזה פקיד, בכדי שיבטיח לנו שנה טובה...

זו טעות! טעות חמורה!

הקב"ה, אבינו בשמים, אוהב את כל אחד ואחד מאיתנו, אבא אוהב את ילדיו באופן טבעי, אפילו אם התלכלכו ועכשיו בראש השנה הוא הכין עבורנו שנה טובה ומתוקה, גדושה במתנות לחיים טובים ומאושרים, ואנחנו רק צריכים לבקש ולומר לו שאנחנו רוצים את המתנות הללו, שאנחנו נשתמש בהן בשנה הקרובה לטובה, ולא נחליף את הייעוד... זה הכל... ואם נאמר לו כך, אין סיבה שהוא לא ירצה לתת לנו...

בתפילות ראש השנה אפשר לתקן את כל התפילות של כל השנה שהתפלל בחוסר כוונה (מועד לכל חי – לרבנו חיים פלאג'י).

פרק ב'

הר או חוט השערה?

ישנה איזו תפיסה אצל כמה בני אדם, שבשביל לעשות שינוי בעצמם, עליהם לפעול בכל מיני פעולות דרסטיות וחריגות. פעמים רבות, תפיסה זו מביאה את האדם לייאוש. במקרים רבים זו עזת היצר המראה לאדם את דרך התשובה כדבר גדול וקשה ממש אך באמת שהוא נמצא קרוב מאוד אל האדם, "בפיך ובלבבך לעשותו".

התורה אומרת: "כי תצא למלחמה" - שומה על האדם לעשות את כל מה שיש ביכולתו לעשות: לצאת למלחמה – מלחמת היצר – עם כל הכוחות. ומובטח לו שאם אכן יצא למלחמה במלוא הנחישות – "ונתנו ה' אלוקיך בידך".

הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצוק"ל נשא מדברותיו לחזק את שומעיו, וכך אמר:

עלתה בראשי שאלה, ואקדים לה משל: נתאר לעצמנו אדם שאומר לפועל שלו: "סחב נא את השק הזה, במשקל חמישים קילו, מכאן לשם".

"איני מסוגל להרים משקל כה רב", משיב הפועל.

"אל תדאג! תקבל עזרה. עומד שם פועל נוסף, הוא יעזור לך!"

ואכן, הפועל הראשון תפס את השק, הפועל השני עזר לו, ושניהם יחד סחבו אותו.

אלא ששאלת השאלה: מדוע הורה בעל הבית לפועל להרים שק שאין ביכולתו להרים, ולצורך כך היה עליו להצמיד לו פועל נוסף שיסייע, מדוע הוא לא נתן לו לסחוב את השקים שיש ביכולתו לסחוב? כמה הוא מסוגל לסחוב? חמישה קילוגרמים, עשרה קילוגרמים, תן לו את השקים האלו, והוא יסתדר לבד?!

מהמשל לנמשל: למה הקב"ה היה צריך לתת לאדם כזה יצר הרע גדול, שהוא לא מסוגל להתמודד עמו בכוחות עצמו, וממילא הקב"ה צריך להצמיד לו את עזרתו? שיתן לו יצר הרע יותר קטן, כזה שלאדם יהיה כח להתמודד איתו, ושוב לא יהיה זקוק לעזרה הצמודה?

אך באמת התשובה פשוטה: וכי חמישה קילוגרמים של יצר הרע אדם כן יכול לסחוב? וחצי קילוגרם? הרי גם על יצר הרע 'קטן' אדם לא יכול להתגבר! גם בכדי להתגבר עליו – הוא זקוק לסייעתא דשמיא!

אם כך, אדרבה ואדרבה: הקב"ה טוב ומטיב. כיון שבין כה וכה האדם זקוק לסייעתא דשמיא - הקב"ה נותן לו יצר הרע גדול, כדי שגם שכרו של האדם יהיה גדול, על כך שזכה בחסד ה' להתגבר על יצר הרע גדול. לו הקב"ה היה נותן לאדם יצר הרע קטן, והוא היה זוכה להתגבר עליו, היה שכרו קטן יותר.

הגמרא (סוכה נב, א) אומרת: לעתיד לבוא מביאו הקדוש ברוך הוא ליצר הרע, ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים. צדיקים נדמה להם כהר גבוה, ורשעים נדמה להם כחוט השערה. הללו בוכים, והללו בוכים. צדיקים בוכים ואומרים: 'היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה?', ורשעים בוכים ואומרים: 'היאך לא יכלנו לכבוש את חוט השערה הזה?'

שואלים המפרשים: בשלמא הרשעים בוכים על כך שלא הצליחו להתגבר על יצרם, שהוא דק כחוט השערה, אבל הצדיקים שהצליחו להתגבר על יצרם, הנה הגבוה, על מה הם בוכים?

רש"י מבאר: "שזכרים בצערם שהיה להם, לכבוש הרשע הזה בחייהם". ואילו המהרש"א בחידושי אגדות מבאר: "בוכים מתוך שמחה שהיו יכולים לסבול הר כזה".

יש מפרשים, שלעתיד לבוא יגיעו הצדיקים להבנה מלאה שבעצם הם, בכוחות שלהם, לא עשו שום דבר! הרי זה למעלה מכוחות אנוש להילחם בהר גבוה ולהתגבר עליו. הכיבוש של ההר היה רק על ידי סייעתא דשמיא, "ואלמלא הקדוש ברוך עוזרו – אינו יכול לו". סיבת הבכי היא, אפוא, ההרגשה שבכוחות עצמם הם לא עשו דבר.

אלא שעדיין נשאלת השאלה: איך תיתכן 'מחלוקת' כל כך גדולה בין הצדיקים לבין הרשעים, לצדיקים נדמה היצר הרע כיהר גבוה, ולרשעים כחוט השערה? האם תיתכן מחלוקת בין שניים, אם גובהו של חפץ הוא מטר אחד או קילומטר אחד?! אם היצר הרע הוא הר, אז איך ייתכן שהרשעים יראו אותו כחוט? ואם כחוט, אז איך צדיקים יראו אותו כהר?

יש ביאור נפלא מרבי שבתי יודלביץ זצ"ל:

לפני העבירה – יצר הרע נראה כמו הר גבוה. התאוה עצומה, בלתי ניתנת לשליטה. אבל אחרי העבירה נוכחים לראות שהכל היה כלום, דמיונות פורחים באוויר. לא שווה שום דבר.

צדיקים הם במצב של 'לפני העבירה', לכן להם נדמה יצר הרע כהר גבוה. לעומתם, הרשעים הם 'לאחר העבירה', הם נוכחו כבר לדעת שהכל דמיונות שוא, חוט השערה.

אכן! על דבר שהוא מציאות – לא תיתכן מחלוקת. אחד יגיד מטר והאחר יגיד קילומטר. אבל יצר הרע הוא כולו דמיונות באוויר. לפני העבירה הוא מבטיח לאדם 'הרים וגבעות'. הוא נדמה כהר. לאחר עבירה מתברר שכל הבטחותיו היו 'מגדלים פורחים באוויר', אין בהם כל ממש...

ויש הסבר נוסף:

הצדיקים מתייחסים ליצר הרע כמו הר גבוה, שכדי להילחם בו צריך לגייס את כל הכוחות והתעצמות, שאם לא כן הוא מסוגל 'לבלוע' אותם אל קרבו. הם מסתכלים עליו בכל כובד הראש, ובהתאם לכך הם יוצאים למלחמה נגדו.

אבל הרשעים מתייחסים אליו כמו אל חוט השערה. הם 'מרגיעים' את עצמם. על לשונם שגורים המשפטים: 'הוא לא כל כך נורא', או: 'נסתדר איתו, יהיה טוב'. כשההתייחסות היא כזאת – לא מגייסים את כל הכוחות למלחמה, לא נוהרים די הצורך, לא עומדים כראוי על המשמר, ומכאן קצרה הדרך לנפילה.

אולם כפי שהזכרנו, חובתנו היא לצאת למלחמה, עם כל העוצמה והכוחות שבידינו. אם רק נצא למלחמה ביצר – מובטח לנו: "ונתנו ה' אלוקיך בידך".

אייזיק מקראקוב

המעשה הבא מפורסם עד למאוד, אך תמיד ראוי וטוב להזכירו, בפרט לפני ימי הדין:

בקראקוב התגורר יהודי עני בשם אייזיק, פרנסתו היתה מתפירת טיט ומכירתה לבוני התנורים. לא פרנסה מלבבת ובודאי אין בה רווח כדי סיפוק. התפלל אייזיק מקירות ליבו שיוכל להאכיל את ילדיו בהרחבה, שילבישם כראוי, שישא את בנותיו בדרך כבוד.

הם אחוזים חיל ורעדה – אנחנו על אחת כמה וכמה, שכן הגורל שלנו עומד להיקבע עכשיו, העתיד שלנו, החיים שלנו, הבריאות שלנו, הילדים שלנו, הפרנסה שלנו...

כל מה שקרה במהלך ימי השנה החולפת, לטוב ולמוטב. נקבע אז – בראש השנה אשתקד, והנה אנו ניצבים כאן שוב, בערב ראש השנה, שוב אנו בפני הרגע הגורלי שיכריע מה יקרה בשנה הבאה, ואנו חרדים מאימת יום הדין...

ולמרות כל זאת, הלכה פסוקה היא שראש השנה הוא יום טוב לכל דבר. "אָקְלוּ מִשְׁמַיִם וְשִׁתּוּ מִמִּתְקִים וְשִׁלְחוּ מְנוֹת לְאֵין כָּכֹחַ לֹא פִי קְדוֹשׁ הַיּוֹם לְאֶדְוָנֵינוּ וְאֵל תִּעַצְבוּ פִי חֲדָתָה ה' הִיא מְעַזְקָם", כולנו מאריכים בתפילות, בניגונים, בתשובה ובפרקי תהלים, אבל היום עצמו הוא חג, חגיגי ושמח.

איך זה מסתדר? כיצד זה ייתכן? איך אפשר לשלב יום דין שכולו אימה ופחד, חשש אמיתי מפני מה שייקבע בו, יחד עם יום חג וסעודה של שמחה בבשר ויין? איך אפשר להכיל את שתי התחושות המנוגדות לכאורה, בתוך לב אחד, ביום אחד, בשעה אחת?! את השאלה הזו שואל מרן הישולחן ערוך' בעצמו. ומשיב שאנו בטוחים שנצח בדין, אנו בטוחים שאבינו שבשמים, שאוהב אותנו כל כך, יוציא כאור משפטנו.

למה בעצם? אם זה יום דין – איך אפשר להיות בטוחים מראש שנצח בו?!

תחבר לכלל – סגולה נפלאה ועצה טובה לזכות בדין

כדי לענות על שאלה זו, לפנינו גילוי מהדהד שחשף הסבא מקלם זצ"ל: אין זאת אלא שיש משפט שאין לדעת מה תהיינה תוצאותיו, ויש משפט בו ניתן להיות בטוחים בניצחון. אדם פרטי שעובר את יום הדין – אין לדעת מה תהיה התוצאה, שכן מי יכול לומר כי הוא זכאי בדין. לא כן מי שמחובר לכלל, מי שחש שייך לעם היהודי, מי שהוא חלק מהקבוצה של העם כולו – הרי העם כולו מוגן בשמירה עליונה ובוודאות יזכה בדין, כך שהוא יכול לשמוח בראש השנה.

כלומר: אין כל סתירה בין הדברים. המשפט בראש השנה הוא לא פשוט. מי האיש שיכול להצהיר שהוא עובר אותו בשלום... ולמרות זאת, אם עם ישראל בא כקבוצה אחת, כעם מאוחד ומגובש – הריהו מצליח לעמוד במשימה, ובורא עולם מגן על הקבוצה המאוחדת הזו. ולכן, החכם עיניו בראשו לתפוס מקום בחבורת עם ישראל, להפוך לחלק מהקבוצה, להימנות על אנשיה, זו הדרך להצליח לעבור את המשפט בשלום! נרחיב מעט.

פרשתנו מתחילה בהודעתו של משה רבנו לעם: "אתם ניצבים היום כולכם". אדם שרוצה להינצל ביום הדין, צריך שיהיה באחדות עם הציבור. לא להיבדל מהם ולהיות לבד. כי הקב"ה יִצַּל אֶמּוֹנָה וְאֵין עֲלָיָה צְדִיק וְיִשָּׁר הוּא" (דברים לב, ד).

מקשים בעלי המוסר: לכאורה יש לתמוה, וכי זה כל שבחו של הקדוש ברוך הוא, שאינו עושה עוול? מהו השבח הגדול בזה? הרי זו מידה בסיסית הנדרשת משופט, לעשות צדק ולא לעשות עוולות, ואנו מצפים לה אף משופט בשר ודם.

אלא ביאר רבי ישראל סלנטר, שפסוק זה אינו מדבר בעוול במובנו הפשוט, אלא יש כאן ביטוי המשקף את ההבדל הגדול שבין משפטי שמים למשפט בשר ודם. הנה בנוהג שבעולם, כאשר אדם עובר על חוקי מדינתו ומובא בפני השופט, דנים אותו על פי מעשיו ומטילים עליו את העונש המגיע לו בהתאם לחומרת המעשה שעשה. אולם, דין זה יש בו עוול, שכן אם דנים אותו לתקופת

והנה, לילה אחד חלם אייזיק חלום ובו הוא רואה כי בסמוך לארמון המלוכה, נמתח גשר מעל הנהר, תחתיו קבור אוצר יקר ערך!

האמין אייזיק לבעל החלומות, נפרד מזוגתו וילדיו, נטל את הטלית והתפילין, מעט צידה לדרך, וצעד נמרצות לעיר הבירה. שלושה ימים ארך המסע הרגלי, ובסופם נמצא הגשר, בדיוק כפי שחלם!

ליבו פעם בעוז, הנה הנהר והנה חומות הארמון, הנה השערים, והנה שומר חמוש מולו!

"יהודי, מה אתה מחפש בשער הארמון?"

נרתע בבהלה וגמגם משהו על אבידה ועל מציאה.

"אתה נשמע לי חשוד. אמור בדיוק מה אתה מחפש כאן או שאעצור אותך!" הזקיף נשמע מאיים.

"אומר לך את האמת", חשף אייזיק את סודו, "חלמתי שמתחת לגשר ממתינה לי תיבת זהב מלאה יהלומים, אני מחפש אותה..."

גם השפם הרחב לא הסתיר את לעגו של השומר. "חלמתי? ומה בכך? גם אני חלמתי שבקראקוב נמצא אוצר, ארגז של אבני חן ומטילי זהב. כלום עתה אסע לשם לחפש, כי חלמתי?"

ליבו של אייזיק ניתר בשנית. השומר לא יודע שאני מקראקוב.

"מעניין, וחלמתי איפה בקראקוב נמצא האוצר?"

"חלמתי, חלמתי". גילה הגוי נדיבות שיחה, "אמרו שיש כורה טיט יהודי בשם אייזיק... ויש לו תנור לבנים אדום... ומתחת לתנור חבוי אוצר עתיק..."

אייזיק ניצב כהלום רעם, והשומר המשיך את סיורו החדגוני.

באחת כיתף את תרמילו ושב לעירו, התעלם מהשאלות של בני ביתו וינגס לתנור הלבנים האדום.

"מה אתה עושה?" תבעה אשתו לדעת.

"האוצר בכלל נמצא פה", מלמל בלחש.

חפירה קלה הובילה לאדמה תחוה ומתחתיה קופסת פח מחלידה, עמוסה באוצרות קדמונים...

ולענייננו.

יכול אדם ללמוד את מצוות התורה ולהסיק מכך שעליו לחקות את התנהגותו של חכם פלוני, או להשיג מדרגות הרחוקות ממנו. אבל התורה מלמדת שאין צורך שתלך בדרך רחוקה, אל תסע לעיר הבירה. אצלך בבית, תחת התנור, חבוי האוצר שלך, המדרגות שאתה יכול להשיג, הנה הינם, רק פקח עיניך וראה!

ראש השנה – יום דין או יום שמחה?

הרגשות גועשים. הלבבות הומים. התחושות סוערות. אנו ניצבים כבר סמוך כל כך ליום הגדול – יום הדין, ראש השנה, היום הראשון הפותח את השנה החדשה, ובו ביום נעמוד כולנו לפני בורא עולם, ניתן דין וחשבון על כל מעשינו בשנה החולפת. ונבקש לזכות בצ'ק נוסף של שנת חיים, מעוטרת בשפע, באושר, בשמחה ובכלל טוב.

בימים אלה, ברגעים אלה ממש, כל לב יהודי חרד מפני הבאות, חושש לגורלו. אנו יודעים כי במשפט מול בורא עולם אין תירוצים, אי אפשר לחמוק, אין מושג של להחביא, הכל גלוי וידוע, פתוח, ניצב על השולחן, מלאכים סיגורים וקטגורים מתרוצצים. ואם

נידון כחלק ממערכת כללית ושלימה יותר, וממילא הדין קל יותר ונוטה לטובה.

לאור האמור, הרי שכדאי לאדם להרבות לו ידידים ואוהבים, ועל ידי כך יוכל להינצל ביום הדין! שכן, אף אם יחטא ולפי מידת הדין יגיע לו עונש, יצטרכו בשמים לקחת בחשבון את הצער שייגרם על ידו לידידיו. ואם הם טובים וישרים במידה כזו שאין מגיע להם הצער, לא יענישוהו בזכותם, כי "משפטי ה' אמת צדקו יחדו".

וכיצד עושים זאת?

זה קל ופשוט, חיבור האדם לכלל, נמדד במידת האחריות שלו כלפי הכלל. במידת העשייה שלו למען זולתו. אדם שמחובר לקבוצה, הדבר ניכר במחויבות האישית שלו לחברי הקבוצה. במסירותו למענם. חבורה מגובשת היא כזו שכל חבריה מאוחדים זה למען זה, מושיטים כתף איש לרעהו. פועלים איש למען זולתו.

לפיכך, מי שרוצה לצאת זכאי ביום הדין, עליו לאמץ את הכלי הנפלא הנקרא 'זיכוי הרבים'. להיות אחד שבני החבורה נעזרים בו, זקוקים לו. אחד שעם ישראל לא יכול לוותר על שירותיו הטובים, אדם שיחבורת עם ישראל צריכה לו. כשאדם מגיע למצב כזה, מובטח לו כי הוא עובר יחד עם בני החבורה, הקבוצה כולה זוכה לעבור את ימי הדין בשלום!

נותרו עוד ימים בודדים, ספורים ממש, זה הזמן לשפר את מצבנו, לפעול כל שבכוחנו. לעשות הכל כדי להתחבר לכלל. להיות חלק ממזכי הרבים: להעניק יותר. לשמש דוגמא אישית בתפילה ובלימוד, לייסד שיעור חדש או לעודד יהודים לקיים מצוה, ככל שנעשה כך יותר ויותר, ככל שזוכה את הרבים, ככל שעם ישראל יהיה זקוק לנו ולשירותינו הטובים – כך נוכל בעזרת ה' לעבור בשלום את ימי הדין, ולהיכתב ולהיחתם לחיים טובים וארוכים!

ויהיו כאלה שיאמרו, מה בכוחי לעשות? הרי בחור ישיבה אני ואין עסקי עם הרבים. על כך כתב הגר"ש רוזובסקי זצ"ל בספר זכרון שמואל (עמ' תקנט) בשם הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל שכל בן תורה יכול להיות בבחינת "רבים צריכים לו", על ידי שיתחזק בתורה ובתפילה ובשמירת סדרי הישיבה, כי השפעתו של כל יחיד רבה על כולם. ובכלל זה אם מסייע לאחרים בהבנת הלימוד וכדומה, וזה ודאי יועיל לו להיחתם לחיים טובים ולשלום.

אל תלך בגדולות!

אך זאת נציין עוד –

יש מי שעלול להיחלש בדעתו באומרו - כיצד אשתנה? מה אעשה? והרי כל כך הרבה דברים צריכים שינוי אצלי, מתי אתחיל ובמה אפתח?

צריך לדעת שיסוד עבודת הימים הוא לא לחפש את השינויים הגדולים או לילך למחוזות לא שיגרתיים, אלא אדרבה דווקא בחיי השגרה הנורמטיביים לנסות לעשות את מה שאתה צריך, לעשות רק "קצת יותר טוב".

וצריך לדעת שכל שינוי וכל מאמץ, ואפילו הקטן ביותר, אין לתאר ואין לשער את גודל השכר שמקבלים עליו.

ויעידו על כך המעשים הבאים:

שכר על נפנוף די!

מסופר על אשת הגר"א וחברתה, שהבטיחו זו לזו שהראשונה מהן שתלך לעולמה תבוא תוך שלושים יום לפטירתה, לספר לחברתה מה נעשה בדינה בשמים.

מאסר ממושכת, העונש אינו פוגע בו בלבד, אלא גם בבני משפחתו ובחוג מכריו וידידיו.

נתאר לעצמנו, איפוא, שאחרי שנגזר דינו, באים הוריו הקשישים ומתחננים בפני השופט שימתיק את העונש, מכיון שבנם הוא מפרנסם היחיד. בהיגיון ובצדק הם מטיחים בפני השופט: הרי אנו חפים מפשע, אם כן מדוע עלינו לסבול חרפת רעב בגלל עבירת הבר? אחריהם עולים ובאים אל לשכת השופט רעיית הנאשם ועולליה הרכים, וכשהיא מתייפחת בבכי היא שואלת: "אבות אכלו בוסר, ושיני בנים תקהינה?" כיצד יחזיקו מעמד היא וילדיה, כאשר בעלה ואביהם של הקטנים ישב מאחורי סורג ובריח? האם אין זה מן הדין להוציאו לחופשי למענה ולמען ילדיה? גם הידידים והמכרים מצטרפים בכל לב לבקשת קרובי המשפחה, ומתארים את הסבל הרב שיגרם לכל החבורה עקב העונש ידים.

מובן מאליו, שעם כל הצדק בטענות המושמעות נגד החלטת השופט, אין בסמכותו לשנות את פסק הדין. הוא יטען בצדק, שמטבע הדברים, משפט בשר ודם לוקה בחסר שאין בכוחו של השופט לחרוץ דין אמת שלא יקפח אף אחד מן הנוגעים בדבר.

כך הוא אכן משפט בשר ודם, המנוהל על ידי אנשים קרוצי חומר. אבל משפטו של הקב"ה אינו כן. "הצור תמים פעלו" אם הוא יתברך מייסר את האדם בייסורים, אזי "תמים פעלו". לעולם לא ייגרם בגין משפטי שמים שום צער וזק, אף לא כמלוא הנימה לאלה שלא מגיע להם! אפילו אם יימצא אדם אחד בכל העולם שיצטער מכח עונשו של החוטא, וצער זה אינו מגיע לו, אז מעביר הקב"ה על פשעו של החייב ואינו מייסרו כלל. וכל זה, כדי שלא לפגום ביושר המשפט ותמימותו.

וזהו שנאמר (ירמיהו לב, יט): "גְדוֹל הַעֲצָה וְרַב הָעֲלִילָה, אֲשֶׁר עֵינֶיךָ פְּקוּחוֹת עַל כָּל דְּרָכֵי בְּנֵי אָדָם, לְתֵת לְאִישׁ פְּדָרְכָיו וְכַפְרֵי מַעֲלָלָיו", כלומר, לפני שהקב"ה מעניש אדם, הוא בודק תחילה את כל קרוביו אם הם נתחייבו לסבול את הצער שיצטער קרובם. ולכן נאמר בפסוק תחילה "אשר עיניך פקוחות על כל דרכי בני אדם" ומסיים בלשון יחיד "לתת לאיש כדרכיו". לומר לנו שלפני שהי יתברך גומל "לאיש כדרכיו" הוא מתבונן תחילה בהשלכות של "דרכי בני אדם" שהם קרוביו. וזהו שנאמר כאן בפסוק "אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עֵל, צְדִיק וְאֶשֶׁר הוּא".

לפי ביאור זה מיישב הסבא מקלם את הגמרא (ראש השנה יח, א): שם מובא כי בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, שנאמר: (תהלים לג, טו): "הַיּוֹצֵר יְחַד לִפְסֵי הַמַּבִּין אֵל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם", "ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: וכולן נסקרין בסקירה אחת". ופירש שם רש"י: "וואף על פי שעוברים זה אחר זה". ולכאורה קשה, כיצד מתיישבים שני מאמרים אלו? או שכולם נידונים כאחד, או שנידונים אחד אחד? אולם לפי מה שביארנו יובנו הדברים כדלהלן: אמנם, כולם עוברים לפני ה' יתברך זה אחר זה, כלומר, כל אחד נידון לבדו לפי זכויותיו ובהתאם לחובותיו, אולם אף על פי כן, עדיין יש מקום ליכולם שיהיו נסקרין בסקירה אחת" ולמה? משום שאם יש אחד בין כל קרוביו שלא מגיע לו להצטער בצער החוטא, אז גם החוטא עצמו נפטר בזכות אותו קרוב מהעונש.

לפי עיקרון זה מסביר הגר"א דסלר, בספרו 'מכתב מאליהו' (ח"ב, 'שני ימים של ראש השנה'), גם את ההבדל בין היום הראשון של ראש השנה ליומו השני, בין "דינא קשיא" ל"דינא רפיא" (זוהר ח"ג רלא).

היום הראשון של ראש השנה הוא "דינא קשיא", מפני שהאדם נידון בפני עצמו, ללא שקלול החשבון של קישורו אל הכלל. אך לעומת זאת היום השני של ראש השנה הינו "דינא רפיא", מפני שבו האדם

כשנחו הבחורים על הדשא, תחב הבורסקאי דף מקופל לכיסו של אחד הבחורים שנקרא אפרים ליבוביץ, מבלי שהלה ירגיש, הבחורים חזרו ללימודם, והבורסקאי דיווח למשטרה על דף שעליו צייר אפרים ליבוביץ משיבת ראדן את תכנית המבצר הרוסי בעיר קובנא בכדי למוסרו לגרמנים המעוניינים לכובשו.

באמצע הלילה הקיפה חבורת שוטרים רוסים את הבית שבו התגורר אפרים ולקחוהו לחקירה, הם חיטטו בכיסו ומצאו את הפתק שחיפשו.

חשד כבר של ריגול לטובת האויב נפל על אפרים, על הישיבה ועל החפץ חיים. שני הבחורים האחרים מגרמניה הצליחו לברוח. כיון שנתפס אפרים כמרגל בימי מלחמה, התכוננו הרוסים להוציאו להורג בלא משפט, אולם בהשתדלות רבה הצליחו ראשי הישיבה לדחות את הגזירה, ואפרים נשלח לתוך רוסיה כאסיר שנאשם בריגול ומקומו לא נודע. בקושי הצליחו השתדלנים לחלץ את החפץ חיים ממעצר.

כעבור זמן עברה הישיבה לפניו רוסיה, ואז הצליח החפץ חיים לגלות את מקום מאסרו של אפרים ואף קיבל ממנו מכתבים. בשמיני עצרת תרע"ז נתקבל מאפרים מכתב ובו נאמר כי משפטו יפתח בקרוב.

למחרת, בשמחת תורה, עלה החפץ חיים על בימת בית הכנסת לפני קריאת התורה ואמר בבכי: "ריבוננו של עולם, אתה הוא בעל הרחמים. הנה מונחת לפניי התורה שבה למד אפרים בהתמדה, ואיך ייתכן שיסבול זמן כה רב מעול הגויים למרות שלא עשה כל פשע?"

השומעים פרצו בבכי, והחפץ חיים נאלץ להרגיעם באומרו: "הלוא היום עלינו לשמוח בשמחת התורה!". לאחר מכן שלח החפץ חיים שליח לפטרבורג אל עורך הדין היהודי המפורסם גרוזנברג, שהצליח במשפט דומה, וביקש ממנו לסגור על אפרים. גרוזנברג סירב משום ששנאת היהודים ברוסיה היתה באותה עת בשיאה. ולכן החליט החפץ חיים לנסוע אליו בעצמו.

"האם יכול הרב להעיד בביטחון כי אפרים חף מפשע?", שאל גרוזנברג.

"ברור לי כשמש", ענה החפץ חיים, "והראיה שאני אדם זקן וחלש, והסתכנתי ונסעתי מרחק כה רב כדי לנסות להצילו..."

"בליבו של הרב פועם לב רך ורגיש כשל ילד קטן", ענה גרוזנברג, "ואילו אני הזקן, משום שבלבי אין די רחמים על נפש מסכנה כשל אפרים, מצטער, לא אוכל לעשות זאת כי יאמרו שאני עוזר למרגל".

לבסוף ביקש מהחפץ חיים שיברך את בנו הצעיר.

"יהי רצון מלפני אבינו שבשמיים", בירך הצדיק, "שלב בך יהיה יותר מסור להצלת נפש מאחיו ליבו של אביו".

המשפט התקיים בחודש טבת בעיר הרוסית ויטבסק לפני שלושה קציני צבא ששימשו כשופטים. ביום המשפט שלח החפץ חיים לכל הישובות ברוסיה שיאמרו תהילים ויתפללו לשלמו של אפרים, ובישיבתו הכריז על יום צום.

כעדי ההגנה שימשו החפץ חיים, חתנו ר' צבי ותלמידו ר' אלחנן וסרמן.

ה'חפץ חיים' נשאל בעדותו: "המוכן אתה להישבע על כך שאפרים לא ביצע את הפשע שבו הוא נאשם?"

השיב העד: "מימי לא דיברתי שקר, אך להישבע אף לאמת לא אוכל!"

והנה כשנפטרה אחת מהן, קיימה את הבטחתה ובאה תוך שלושים יום וסיפרה לחברתה: האם את זוכרת פעם שהלכנו לאסוף נדבות לעניין נחוץ, ראינו מרחוק את גבירה פלונית ונופפתי לה ביד כדי שתמתין לנו על מנת שנוכל לגשת אליה ולהתרים אותה, ובכן, "אותו נפנוף" נרשם בשמים, וגם עליו מקבלים שכר גדול.

הרב בעצמו הכניס את המעטפה לתיבת הדואר

הגאון רבי יחיאל מיכל גורדון זצ"ל, ראש ישיבת לומז'א, שהה פעם בלונדון בבית הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, לצורך איסוף כספים לישיבה שהתמודדה עם קשיים כלכליים. באחד הימים, קיבל מכתב מבני משפחתו, אודות עניין חשוב מאוד של הכנסת כלה, עבור כלה שהשידוך עמד להתבטל מחמת בעיות כספיות.

כשנודע הדבר לגר"י אברמסקי זצ"ל הזדרז מיד לאסוף את הסכום הדרוש, ולא נתקרה דעתו עד שניגש אל סניף הדואר ושלשל במו ידיו את המעטפה עם ההמחאה הכספית בתיבה.

הגר"י מ גורדון התפלא על כך ושאלו: על מה ראה כבוד תורתו לטרוח כל כך לשלשל בעצמו את המכתב לתיבת דואר? וכי אין שליח שיוכל לבצע את השליחות הזו?

השיב לו הגר"י: הלא מפיו של מר שמעתי את הסיפור כי אשת הגר"א ורעותה התחייבו זו לזו שמי מהן שתקדים להיפטר מן העולם, תבוא ותספר תוך שלושים יום מפטירתה מה מתרחש בעלמא דקשוט. ויהי ביום השלושים באה האחת לספר לרעותה: זכור לך יום פלוני שהלכנו לאסוף נדבות לדבר מצוה וראינו מרחוק את הגבירה, סימנתי לה בידי לאות שתמתין לנו, וניגשנו לקבל את התרומה. והנה גם אותו נפנוף קל נרשם למעלה בספר הזכרונות.

וסיים הגר"י אברמסקי: אם אפילו נפנוף קל נרשם למעלה, כל שכן שפעולה זו של הכנסת המכתב של הכסף בודאי שנרשמה למעלה, ולכך לא ויתרתי על כך לשלוח על ידי שליח, אלא השתדלתי לשלוח בעצמי את המכתב, כדי לזכות במצוה רבה. (מריביצי תורה ומוסר ח"ד עמוד לב).

נמצינו למדים עד היכן הדברים מגיעים, וכמה הם קרובים אלינו ונמצאים ממש לידנו.

כיהודים מאמינים אנו מבינים שיש מנהיג לבירה ויש שכר ועונש, וכל פעולה שאדם עושה היא בעלת משמעות.

המעשה הבא יוכיח מה גדול כוחו של דיבור, ואפילו משפט אחד, של צדיק וגדול בדור.

כיצד ומדוע ירד הצאר ניקולאי מכסאו?

עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, הודיע השלטון הרוסי כי על כל תושב גרמני להתייצב בפניו. גרמנים שהיו בקרבת גבול גרמניה הועברו אל תוך רוסיה, כדי שלא יוכלו לעזור לבני מולדתם במלחמה נגד רוסיה. ישיבתו של החפץ חיים בראדן היתה בקרבת הגבול, ולמדו בה שלושה בחורים מגרמניה. הם חששו פן יגורשו, ולכן לא ציינו לפקודת השלטון וברחו להסתתר בישיבה.

באחד הימים הגיע לראדן צעיר ליטאי, שנקרא בפי בני הישיבה "הבורסקאי", כי סיפר שהיה סוחר בעורות. הוא התרועע עם בחורי הישיבה ובמיוחד עם הבחורים מגרמניה.

בצום י"ז בתמוז תרע"ה יצאו הבחורים מגרמניה להינפש בגבעה סמוכה. איתם יצא לטיול גם ידידם, ובליבו מזימת רשע שנועדה למצוא חן בעיני השלטון הרוסי.

ואף אחת מאחיותיי או שכנותיי לא פנויה לקחתו לרופא הילדים, אני כבר מאחרת לעבודה וממש מתנצלת שבאופן חד פעמי תקח אותו לקופת חולים, ואחייכ תשכיב אותו לישון בבית. ובעזרת ה' אמצא עד אז מישהי שתשמור עליו". סיימה ויצאה.

אין ברירה, אני יוצא למשימה, והאמן לי, אינני זוכר שהפסדתי סדר בוקר בכלל בעשור האחרון, אבל פיקוח נפש, ועוד הנפש של הבן שלי, דוחה הכל. השעה 8.45 בבוקר ואני שועט בזריזות לכיוון סניף קופת חולים. בתקווה שאתקבל במהירות אצל הרופא שלנו. התינוק ייבדק, יאובחן, יקבל תרופות, ותוך שעה קלה אחזור הביתה ואפקיד אותו בידיה האמונות של אחת השכנות או הידידות של אשתי, כך שיירשם בפנקסי ביטול תורה ממש מינימלי.

השעה כבר 9.00 בבוקר, אני נכנס עם התינוק המייבב לסניף ומתיישב על כסא. ברוך ה', עוד מעט התור שלנו. רבות מחשבות בלב איש. הדלת נפתחת, משם יוצא מטופל, והנה כעת תורי, אני אוחז את הילד בזרועותיי ונע לכיוון חדר הרופא. לפתע פורצים זוג הורים לחדר ההמתנה ובידיהם ילד בן שלוש מדמם כולו, מראשו ועד רגליו, "תסלח לי אדוני", מבקש האב, "אתה רואה שזה מקרה דחוף". נו טוב, מה לעשות, הילד כנראה נפל ונפצע. קיבלתי בהבנה את כניסתם לפניי. במשך יותר מחצי שעה היה עסוק רופא הילדים בחבישת הפצעים ועצירת הדימום של הפעוט. רק בשעה 9.45 הם פנו לצאת. "יופיי", שמחתי בליבי, "הנה אני נכנס... ומרוח סערה לרוח סערה, לחדר ההמתנה נכנסה אשה זקנה נשענת על מקלה, ופנתה אליי בבקשה: "אני מרגישה כאב נורא, אני חייבת להיבדק... אתה מוכן לוותר לי על התור?" "ריבוננו של עולם", חולף הרהור במוחי, "יש להדר פני זקנים, אבל התינוק שלי הוא גם נפש שצריך לרחם עליה". הרופא מציץ מחדרו ומסמן לי "תן לה להיכנס, היא במצב קשה".

הזקנה נכנסה וגם כאן העסק לא פשוט. הרופא והאחות יוצאים ונכנסים, קראו לעוד רופא מומחה... והעסק עם הזקנה נמשך כמעט שעה. בשעה 10.40 לאחר הרבה לבטים של הרופא, הגיע אמבולנס ופינה את האשה לבית החולים. ושוב אני נוטל את ילדי בידי ומחליט בליבי: ייהרג ואל יעבור, אני לא מוותר על התור ויהי מה! הכל כאן פיקוח נפש, אבל גם ילדי זקוק לטיפול רפואי, וגם התורה שלי לא פחות חשובה לעם ישראל, הנה אני מסתער לכיוון הדלת, ובאותה שניה ממש נכנסת לחדר ההמתנה נשענת על שתי אחיותיה, אשה צעירה חיוורת כסיד, במילים אחרות, כמעט מעולפת. הרופא לא היה צריך לסמן לי, הבנתי מיד שגם כאן ידי על התחנונה, וחיוורון פניה של הקליינטית הנוכחית סלל לה את הדרך פנימה, ועלי על הילד נותר להמתין לישועה קרובה, כי בוא תבוא.

גם העסק הזה נמשך כ-40 דקות. בינתיים חדר ההמתנה התמלא בעוד ילדים ואמהות. אני אמנם ידוע כאן כמי שניצב בראש התור, אבל מתי יגיע תורי? בשעה 11.30 יוצא הדוקטור ממשרדו ומודיע לכל הממתנים: "אני נורא מצטער, הוועקתי לבית החולים שניידר לטיפול במקרה דחוף, זקוקים לי בחדר הניתוח, אבל בעוד חצי שעה יגיע לכאן רופא אחר ויקבל אתכם. אני חש שהסבלנות שלי פקעה והתפזרה לה. הילד חסר מנוחה ובוכה, ואני לא מיומן כל כך במוצאים ובקבוקי מטרנה.

הדקות לא זזות, אחרי 35 דקות הגיע הרופא התורן כולו מחויך וחביב. "תסלחו לי, אבל רק בעוד רבע שעה אכניס את הראשון בתור", התנצל באדיבות. "יש לי שיחת ועידה של רופאים בעניין חולה מסוכן". אחרי רבע שעה נפתחת דלת חדר הרופא, וכולי תפילה שלא יפרוץ פנימה ילד מפרכס או קשיש מחובר לאינפוזיה,

כשסיים ר' ישראל מאיר את עדותו, אמר הסניגור הנוצרי: "שופטים נכבדים! אסביר לכם עד כמה רחוק העד הזה מדבר שקר, מספרים עליו כי פעם חטף גנב את ארנקו וברח. העד רדף אחריו וצעק כי הוא מוחל לו בלב שלם על הגניבה, והסביר: 'בוודאי העוני הביאו לידי הגניבה, ואם כן, מדוע שיאכל מן הגזל? מוטב שאמחל לו...'".

שאל השופט את הסניגור: "אתה בטוח שהסיפור אמיתי?"

"לא", ענה הסניגור בכנות.

"אם כן, מדוע השמעת אותו באוזנינו?" תמה השופט.

"מדוע עליי או עליך אין מספרים סיפורים כאלה?" השיב הסניגור, "אדם שמספרים עליו סיפורים כאלו, כנראה שיש דברים בגו".

למרות עדותו האמינה של החפץ חיים, הורשע אפרים בריגול ונפסקו לו עשר שנות מאסר עם עבודת פרך.

כאשר סיפרו זאת לחפץ חיים, אמר: "עשר שנות מאסר גזרו עליו? ומי הבטיח להם ששלטונם יתקיים אפילו עשרה חודשים? ואולי לא יימשך אפילו עשרה שבועות?"

מששמע רבי חיים מבריסק את דברי חפץ חיים, אמר: "**בדבריו אלו הוריד החפץ חיים את הצאר ניקולאי מכסאו**".

כעבור חודשיים התחוללה מהפיכה ברוסיה, ובעקבותיה הודח הצאר והאסירים רבים שוחררו ובתוכם אפרים.

אכן, צריך לדעת שכל מקרה בעולם הוא רק מה' ובהשגחה מהבורא שרוצה לעורר אותנו אליו. בדורנו כשההסתר גדול, ה' יתברך מדבר אלינו דרך מקרים, ועלינו רק להקשיב לקול ה' המדבר אלינו, דרך משפטים המעוררים למחשבה, דרך מאורעות שהם דיבור עקיף משמיים המביא אותנו לתובנות, להסקת מסקנות, וגם כשאין מבינים מה ה' דורש מאיתנו, נגיע לאמונה שאין מקרה בעולם, והכל מנוהל מלמעלה לטובתנו. ידיעה זו תביא אותנו לחיים מלאי משמעות, שלוה, שמחה, הבנה והכוונה!

כך דרשו על הפסוק: "לְעֵינֵי כָל בַּיִת יִשְׁרָאֵל בְּכָל מִסְעֵיהֶם" (שמות מ, לח) שחובתם של בני ישראל "בכל מסעיהם", לחפש את ה' בכל פרט שבמסע החיים! ולזה צריך - "לעיני כל בית ישראל", את עיני השכל, לראות את ה' בכל מסעיהם, בכל הדברים הקטנים והגדולים.

פעמים רבות דווקא הדברים הנראים פשוטים בחיי היום יום הם הם המחזקים ביותר באמונה בבורא וממלא משליכים על כל עבודת ה' שלנו. וכפי שנראה מהמעשה הנפלא הבא, כפי שסופר על ידי בעל המעשה עצמו:

אברך המתמיד "מדבר השגחה פרטית"

אני אברך כולל מאז נישואי לפני 15 שנים, ולימוד התורה הוא אורח חיי ברוך השם. אשתי שתחיה מקפידה שלא להטריד אותי בענייני דיומא, ומתחשבת בי מאוד למרות העומס הטבעי הנובע מגידול ששה ילדים קטנים. "תלמד, תלמד, אל תדאג אני מסתדרת", היא משכנעת אותי, ובאופן יוצא מגדר הרגיל לא לוחצת עלי להדיח כלים, או לשטוף את הסלון בערב שבת. כן, היא עובדת מחוץ לבית, אך היא פיתחה מיומנויות ושיטות לא להטיל עלי שום משימה או מטלה, למעט עמידה בזמנים של הכולל, הודו לה', באמת אשת חיל למופת.

בוקר אחד, טרם צאתי לכולל היא מודיעה לי שלתינוק בן החצי שנה יש חום גבוה, והוא חלש. "לצערי, אמך וגם אמי אינן בעיר,

בתינוקות אחת לעשרה מיליון. לרופא משפחה או לרופא ילדים מצוי אין את הכלים והידע לאתר אלרגיה זו, התופעות שלה דומות לחלוטין לאנגינה או דלקת ריאות קלה, ולכן הטיפול הרפואי שהיית מקבל עבור בנך המתוק, לא היה תואם את הבעיה, והחולי עלול היה להימשך חצי שנה ויותר, ואף להחמיר, עד שמי מהרופאים יחשוד שזה אלרגיה, והתינוק היה מופנה אלי לאימות.

הבשורה הטובה, שבטיפול תרופתי מיוחד בן שבוע ימים, הילד שלנו יבריא בע"ה לחלוטין ולא יצטרך לסחוב חולי של חודשים ארוכים, אז תגיד תודה לקב"ה ששלח אותי לכאן..."

עמידה בתור היא דבר שאנשים אינם אוהבים, ובצדק. אדם עלול להסתובב כאן שבעים ותשעים שנה מבלי להרגיש שהוא מושגח. וכל סיפור מעורר בנו מחדש את האמונה והתחושה הפנימית שהכל מתנהל בצורה מדוקדקת ומחושבת עד לפרטי פרטים.

שיהיו כולם בריאים. אבל מתי אזכה לממש את הזכות של הראשון בתור?

קרה נס, אף אחד לא פרץ פנימה, שום מקרה חרום לא נראה באופק, נכנסתי פנימה עם תינוקי, והתיישבתי מול הרופא, אבל עדיין חושש שמא איזה חולה טראומתי עוד עלול להשתלט על תשומת לבו. הוא הרים את הילד והניחו בנינוחות על מיטת הטיפולים. חייך לעברו בנעימות, הוציא פנס קטן והביט באישונו. אח"כ בדק לו דופק, הכניס מקל לגרונו, היכה קלות על גבו ואמר לי באלו המילים: "אדון נכבד, קרה לך נס שאני פה. ממש נס גדול, בוא ואסביר לך, את הקריירה שלי התחלתי לפני 30 שנה כרופא ילדים, וברבות השנים עזבתי עיסוק זה והשקעתי את עצמי במחקר ללימוד התופעות האלרגיות.

כן, אני פרופסור לאלרגיות, וזו המומחיות שלי כבר 15 שנים. היום הוזעקתי לכאן באופן בהול, חד פעמי, כי קודמי הובהל לעניין אחר. ועכשיו לעניין בנך, יש לו אלרגיה נדירה מאוד שמופיעה

דברי תורה אילו נכתבו לעילוי נשמת כל נשמות ישראל שאין מי שינציח את זכרם

ת.נ.צ.ב.ה